

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

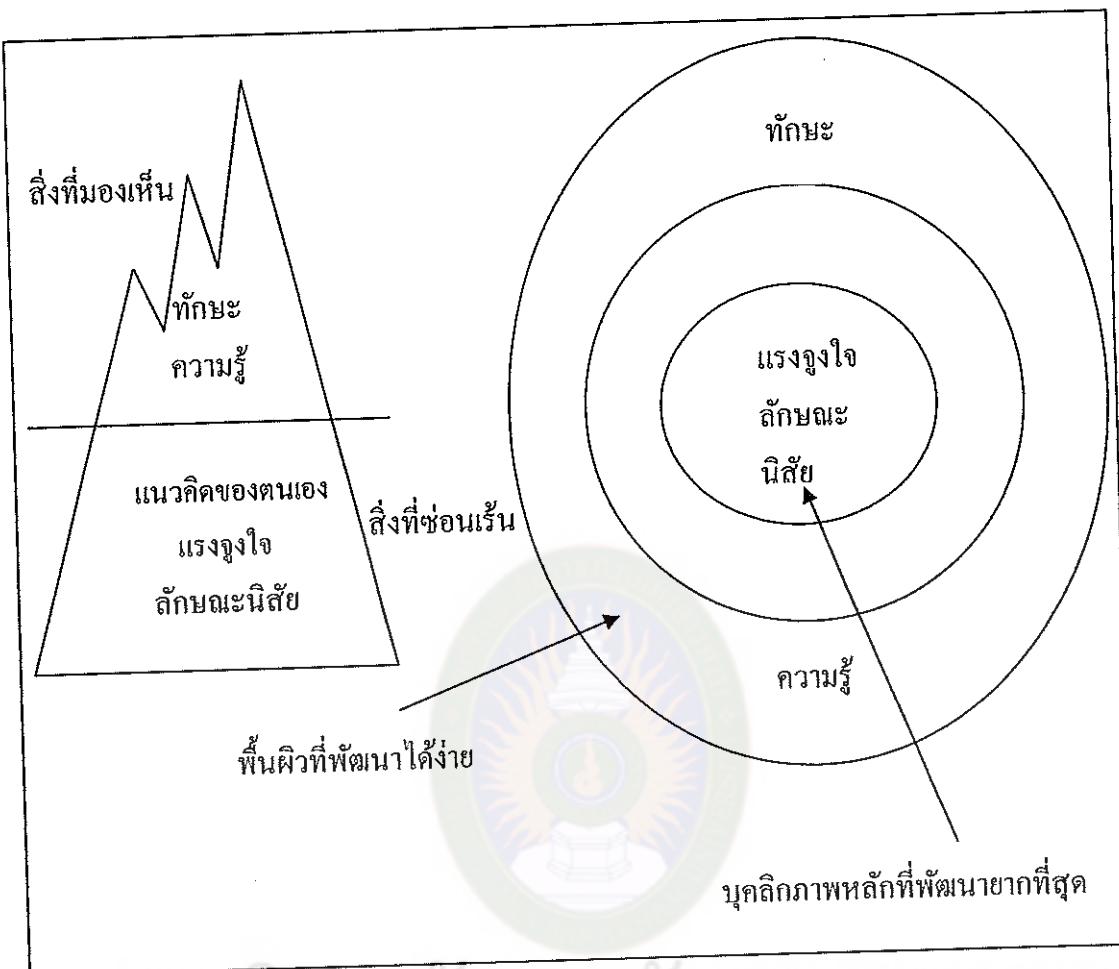
ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยใช้หลักพุทธธรรม ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะ
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้
3. กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษารอบสอง (พ.ศ. 2552-2561)
4. สาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)
5. กรอบทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)
6. สาระสำคัญเกี่ยวกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

7. พุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
8. การวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่
9. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2
10. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะ

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะหรือจีดความสามารถในการทำงาน (Competency) ก่อต้นขึ้นในช่วงต้นของศตวรรษที่ 1970 โดยนักวิชาการชื่อ David Mc Clelland ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยว่า ทำให้บุคลากรที่ทำงานในตำแหน่งเดียวกันเจ้มีผลงานที่แตกต่างกัน Mc Clelland จึงทำการศึกษาวิจัยโดยแยกบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีออกจากบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานพอใช้ แล้ววิจัยว่า ศึกษาว่าบุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม มีผลการทำงานที่แตกต่างกันอย่างไร ผลการศึกษาทำให้สรุปได้ว่า บุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีจะมีสิ่งหนึ่งที่เรียกว่าสมรรถนะ (Competency) (จรประภา อัครบรร. 2549 : 58) และในปี ค.ศ. 1973 Mc Clelland "ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง "Testing for Competence Rather than Intelligence" ซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดของแนวคิดเรื่องสมรรถนะที่สามารถอธิบายบุคลิกด้วยลักษณะของคนว่าเปรียบเสมือนก้อน坚冰一角 (Iceberg) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังแผนภาพที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 สมรรถนะที่สามารถอธิบายบุคลิกลักษณะของคนว่า stemmed กับภูเขาน้ำแข็ง

ที่มา : ชัย สมิทธิ์ไกร (2550 : 29) ตัดแปลงจาก Spencer and Spence

จากแผนภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่าคุณลักษณะของบุคคลนั้นเปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยมีส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อยลอยอยู่หนึ่งน้ำซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้容易 ได้แก่ ความรู้สาขาต่าง ๆ ที่ได้เรียนมา (Knowledge) และส่วนของทักษะ ได้แก่ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญพิเศษด้านต่าง ๆ (Skill) สำหรับส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำซึ่งเป็นส่วนที่มีปริมาณมากกว่านั้น เป็นส่วนที่ไม่อาจสังเกตได้ชัดเจนและวัดได้ยากกว่า และเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่า ได้แก่ บทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social role) ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self image) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Trait) และแรงจูงใจ (Motive) ส่วนที่อยู่หนึ่งน้ำเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับภูเขาน้ำแข็งของบุคคล ซึ่งการที่บุคคลมีความคาดหมายว่าจะทำให้มีผลการปฏิบัติงานที่โดดเด่น เรียนรู้องค์ความรู้ต่าง ๆ และทักษะได้นั้น ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้มีผลการปฏิบัติงานที่โดดเด่น

จึงจำเป็นต้องมีแรงผลักดันเบื้องหลัง คุณลักษณะส่วนบุคคล ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมอย่างเหมาะสมด้วย จึงจะทำให้บุคคลถูกยกเป็นผู้ที่มีผลงานโดดเด่นได้

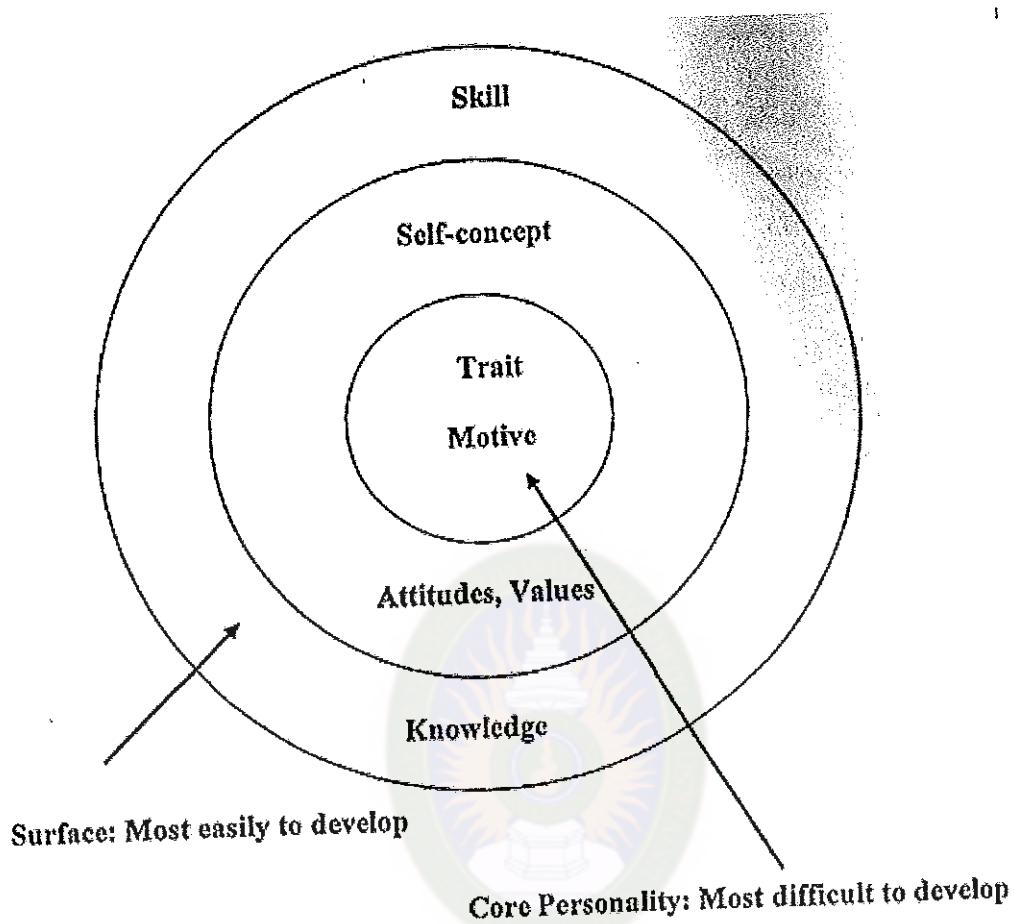
ความหมายของคำว่า “สมรรถนะ” หรือ “จิตความสามารถ” สามารถแบ่งได้ตาม

วัตถุประสงค์ของการทำไปใช้งาน ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ สมรรถนะตามแนว British Approach ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประกาศนียบัตรรับรองวิทยฐานะของพนักงานหรือบุคลากร โดยจะกำหนดจากมาตรฐานผลการปฏิบัติงานที่สามารถยอมรับได้ของงานและวิชาชีพนั้น สมรรถนะในแนวคิดจึงเป็นการกำหนดเฉพาะงานและเป็นไปตามวิชาชีพ ส่วนสมรรถนะตามแนว American Approach จะมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาบุคลากร กำหนดจากพฤติกรรมของผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดี ซึ่งการพัฒนาบุคลากรนี้จะต้องเป็นไปตามแนวทางที่องค์การต้องการจะเป็น สมรรถนะตามแนวคิดนี้จึงไม่สามารถลอกเลียนกันได้ เพราะแต่ละองค์การย่อมมีความต้องการบุคลากรที่มีลักษณะแตกต่างกัน สำหรับการให้ความหมายของคำว่าสมรรถนะตามแนวคิด American Approach มีดังนี้

โบยาซิส (Boyatzis. 1982 : 58) ได้ให้คำนิยามว่า สมรรถนะ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งถือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการของงานภายใต้ปัจจัยสภาพแวดล้อมขององค์การ และทำให้บุคคลมุ่งมั่นสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ

ไมทรานี, เดลไซ และ พีท (Mitrani, Dalziel และ Fitt. 1992 : 11) กล่าวถึงสมรรถนะว่า เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับประสิทธิผลหรือผลการปฏิบัติงานในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของ สpencher (Spencer. 1993 : 9) ที่ให้ความหมายของสมรรถนะว่าเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ และผลต่อความมีประสิทธิผลของเกณฑ์ที่ใช้ และ/หรือการปฏิบัติงานที่ได้ผลการทำงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ สpencher (Spencer 1993 : 11) ได้ขยายความหมายของสมรรถนะว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของแต่ละบุคคล (Underlying characteristic) ที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลจากความมีประสิทธิผลของเกณฑ์ที่ใช้ (Criterion reference) และ/หรือการปฏิบัติงานที่ได้ผลงานสูงกว่ามาตรฐาน (Superior performance)

สามารถอธิบายรายละเอียดของ สมรรถนะเพิ่มเติม ไมทรานี, เดลไซ และ พีท ได้ตามแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 สมรรถนะเพิ่มเติม ในกรานิ, เคลลaise และ พีทท์

ที่มา : Spencer และ Spencer. (1993 : 11)

1. แรงจูงใจ (Motive) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดหรือต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นแรงขับใน การกำหนดทิศทางหรือการเลือกของบุคคลเพื่อแสดงออกถึงพฤติกรรม หรือการตอบสนองต่อ เป้าหมายหรือการอภิ有所不同 ไปจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น
2. คุณลักษณะส่วนบุคคล (Trait) เป็นคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคล และรวมถึงการ ตอบสนองของบุคคลต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เพชญ
3. แนวคิดของตนเอง (Self concept) เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self image) ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกิด พฤติกรรมและทำให้สามารถทำงานายพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในช่วงระยะสั้น ๆ ได้
4. ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อมูลของข้อมูลหรือเนื้อหาเฉพาะด้านที่บุคคลได้บุคคล หนึ่งครอบครองอยู่

5. ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งที่เกี่ยวข้องกับด้านภาษาพาร์ก ใช้ความคิด และจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิด วิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุผลหรือ การวางแผนในการจัดการ และในขณะเดียวกันก็กระหน่ำถึงความซับซ้อนของข้อมูล ได้ การวางแผนในการจัดการ

คุณลักษณะของสมรรถนะทั้ง 5 คุณลักษณะนี้ สามารถนำมาจัดกลุ่มภายใต้เกณฑ์ของ พฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตเห็นได้ง่ายจำนวน 2 คุณลักษณะ ดังนี้

1. สมรรถนะที่สังเกตได้หรือเห็นได้ (Visible) ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่มีโอกาสพัฒนาได้โดยง่าย

2. สมรรถนะที่อยู่ลึกซึ้งไปหรือซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล (Hidden) ได้แก่ แรงบุญเชิง คุณลักษณะล้วนบุคคล ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ยากต่อการวัดและพัฒนา

นอกจากนี้ ยังมีสมรรถนะที่เรียกว่า แนวคิดของตนเอง (Self concept) ได้แก่ ทัศนคติ และค่านิยม ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ปรับเปลี่ยนได้แต่ต้องใช้ระยะเวลาและสามารถทำได้ด้วยการฝึกอบรม การใช้หลักจิตวิทยา หรือการสั่งสมประสบการณ์ในการพัฒนาแต่ก็เป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยากและต้องใช้เวลา

เดล และ 希ส (Dale และ Hes. 1995 : 80) กล่าวถึงสมรรถนะว่าเป็นการที่น้ำเสียงที่ทำให้เกิด การปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Excellence) หรือการปฏิบัติงานที่เหนือกว่า (Superior Performance) นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของสมรรถนะในด้านอาชีพ (Occupational Competency) ว่าหมายถึง ความสามารถ (Ability) ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสายอาชีพเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานเป็นไปตาม มาตรฐานที่ถูกคาดหวังไว้ คำว่ามาตรฐานในที่นี่หมายถึงองค์ประกอบของความสามารถรวมกัน ของทักษะการปฏิบัติงาน และคำอธิบายของบทงาน และอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า สมรรถนะ หมายถึง เกณฑ์การปฏิบัติงาน และคำอธิบายของบทงาน และอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า สมรรถนะ หมายถึง ระดับของความสามารถในการปรับและใช้กระบวนการทัศนคติ พฤติกรรม ความรู้ และทักษะ เพื่อการปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดในการปฏิบัติหน้าที่ของ บุคลากรในองค์การ บุคลากรทุกคนควรมีความสามารถพื้นฐานในหน้าที่ที่เหมือนกันครบถ้วน และเท่าเทียมกัน และควรพัฒนาตนเองให้มีความสามารถพิเศษที่แตกต่างกันออกไปนอกเหนือจาก ความสามารถของงานในหน้าที่ ทั้งนี้เนื่องจากทักษะภาษาพาร์ก ระดับความสามารถทางอารมณ์ และ ความสามารถของงานในหน้าที่ ทั้งนี้เนื่องจากทักษะภาษาพาร์ก ระดับความสามารถทางอารมณ์ และ ความสามารถทางสติปัญญา จากที่นำเสนอมาข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า สมรรถนะหรือเกณฑ์ ความสามารถ หมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งบุคคลนี้จะแสดงออกเป็นวิธี คิดและพฤติกรรมในการทำงานที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล และมีการพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จตามมาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐานที่องค์การได้ กำหนดเอาไว้

สำหรับการจัดแบ่งประเภทของสมรรถนะนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทฤษฎีที่แตกต่างกันออกไป โดย ผ่องศิริพิชัย แสงทอง (2547 : 10-11) ได้ทำการสมมติฐานออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะของคนที่จะห้องให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อ และอุปนิสัยของคนในองค์กร โดยรวมที่จะช่วยสนับสนุนให้องค์การบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ได้

2. สมรรถนะตามสายงาน (Job Competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะของคนที่จะห้องให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อ และอุปนิสัยที่จะช่วยส่งเสริมให้คนนั้นา สามารถสร้างผลงานในการปฏิบัติงานตำแหน่งนั้นๆ ได้สูงกว่ามาตรฐาน

3. สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะของคนที่จะห้องให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อ และอุปนิสัยที่ทำให้บุคคลนั้นมีความสามารถในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ดีดีเด่นกว่าคนทั่วไป เช่น สามารถอาศัยอยู่กับแบบป้องหรือสรุปให้เป็นต้น ซึ่งเรามักจะเรียกสมรรถนะส่วนบุคคลว่าความสามารถพิเศษส่วนบุคคล นอกจากนี้ จิรประภา อัครนวร (2549 : 68) กล่าวว่า สมรรถนะในตำแหน่งหนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วย 3 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) คือ พฤติกรรมที่คิดที่ทุกคนในองค์กรต้องมี เพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมและหลักนิยมขององค์กร

2. สมรรถนะบริหาร (Professional Competency) คือ คุณสมบัติความสามารถด้านการบริหารที่บุคลากรในองค์กรทุกคนจำเป็นต้องมีในการทำงาน เพื่อให้งานสำเร็จ และสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ ขององค์กร

3. สมรรถนะเชิงเทคนิค (Technical Competency) คือ ทักษะด้านวิชาชีพที่จำเป็นในการนำไปปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ โดยจะแตกต่างกันตามลักษณะงาน โดยสามารถจำแนกได้ 2 ส่วนย่อย ได้แก่ สมรรถนะเชิงเทคนิคหลัก (Core Technical Competency) และสมรรถนะเชิงเทคนิคเฉพาะ (Specific Technical Competency)

จึงอาจสรุปได้ว่า สมรรถนะสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ สมรรถนะหลัก (Core Competency) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พนักงานทุกคนในองค์กรจำเป็นต้องมี ทั้งนี้เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้บรรลุเป้าหมายขององค์กร อาทิ ความรอบรู้เกี่ยวกับองค์กร ความเชื่อถัดยั่งยืน ความฝึก และความรับผิดชอบ เป็นต้น อีกประเภทหนึ่งคือสมรรถนะตามสายงาน (Functional Competency) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พนักงานที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ ควรมีเพื่อให้งานสำเร็จ และได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ

บุคลาศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคน และสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

การพัฒนาสังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่ผ่านมา บรรจุเป้าหมายในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การขยายหลักประกันสุขภาพล้วนหน้าที่ครอบคลุมประชากรถึงร้อยละ 96.3 ของประชากรทั้งประเทศ การเพิ่มโอกาสการมีงานทำที่ดำเนินการได้สูงกว่าเป้าหมาย แต่ยังมีปัญหาในด้านการทำงานต่ำกว่าระดับ และการยกระดับการศึกษาในกลุ่มแรงงานที่ยังต่ำกว่าเป้าหมายมากปัญหาด้านคุณภาพการเรียน การเรียนป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สังคมไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรม การมุ่งสร้างคนไทยให้มีคุณภาพเป็นคนเก่ง คณฑ์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมยังไม่บรรลุผล ในขณะที่ต้องเผชิญกับโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ดังนั้น บุคลาศาสตร์การพัฒนาคุณภาพ และสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงมุ่งพัฒนาคน และสังคมไทยครอบคลุม 3 เรื่อง หลักคือ 1) การพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต รวมทั้งทักษะของกำลังแรงงาน 2) เสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกาย และใจ เน้นการพัฒนาระบนสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการคุ้มครองเชิงสุขภาพแข็ง ป้องกัน และ 3) การเสริมสร้างคนไทยให้อู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข การดำรงชีวิตที่มีความปลดปล่อย น่าอยู่ ควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิ และหน้าที่ของพลเมือง และความตระหนักรถึงคุณค่า และเคารพคัดศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. 2552 : 1-3)

1. เป้าหมาย แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคน และสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ เมื่อสืบแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ในปี 2554 ดังนี้

1.1 เป้าหมายเชิงคุณภาพ

คนไทยทุกคน ได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ ทักษะการประกอบอาชีพ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็ก ศตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส เพื่อเสริมศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็ง ของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย

1.2 เป้าหมายเชิงปริมาณ

- 1.2.1 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็น 10 ปี
- 1.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักของทุกระดับสูงกว่าร้อยละ 55
- 1.2.3 เพิ่มกำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเป็นไปได้ต่ำกว่าร้อยละ 60 คน

ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ

1.2.4 จำนวนบุคลากรด้านการวิจัย และพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็น 10 คน ต่อ

ประชากร 10,000 คน

1.2.5 อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี

1.2.6 ลดอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ 5 อันดับแรก ได้แก่

โรคหัวใจ โรคความดัน โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมอง โรคเนื้องอกร้าย (มะเร็ง)

1.2.7 ผู้อยู่ในเศรษฐกิจระบบได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง

1.2.8 ลดค่าใช้จ่ายรวมลงร้อยละ 10

2. แนวทางการพัฒนา

2.1 การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยการพัฒนาเด็ก และเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อุปนัยในกรอบของศิลธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศิลธรรมภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ ควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ สร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ และปรับสภาพแวดล้อมให้อิ่มเอมกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และจัดการองค์ความรู้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งแต่ระดับชุมชน ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของคนไทย และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาสมรรถนะ และทักษะแรงงาน ให้รองรับการแข่งขันของประเทศ และเร่งสร้างกำลังคนที่มีความเป็นเดิศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศในทุกสาขา โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี พัฒนานักวิจัย และสร้างปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาวิทยาการทุกแขนง

2.2 การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกาย และใจ และอุปนัยในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ โดยมุ่งสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน โดยมีแนวทางที่สำคัญคือ การพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร ที่มุ่งการส่งเสริม การป้องกัน การรักษาการฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจ พัฒนาคุณภาพบริการ และคุณภาพบุคลากรด้านการแพทย์ และสาธารณสุข เฝ้าระวัง และการจัดการกับโรคอุบัติใหม่ โรคระบาดซ้ำที่ทันสถานการณ์ ตลอดจนผลิตภัณฑ์แหล่งอาหารตามธรรมชาติให้เพียงพอ กับการดำเนินการ โดยเฉพาะคนยากจน และด้วยโอกาสส่งเสริมการบริโภคที่ปลอดภัย ใช้สมุนไพร ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมในการ

ส่งเสริมสร้างสุขภาวะที่ดี และสนับสนุนให้คนไทย ลด ละ เลิกพฤติกรรมสู่สิ่งทางสุขภาพ ควบคู่กับการอุ้มและสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย และออกแบบถังขยะอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งพัฒนา การแพทย์ทางเลือก และการแพทย์แผนไทย ที่มุ่งการวิจัย และพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และ การแพทย์ทางเลือก และการแพทย์แผนไทย ที่มุ่งการวิจัย และพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และ สร้างสรรค์มูลค่าทางเศรษฐกิจจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการวิจัย และพัฒนา สร้างสรรค์มูลค่าทางเศรษฐกิจจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการวิจัย และพัฒนา และพัฒนาบุคลากรที่สามารถทดสอบการแพทย์แผนไทย/ทางเลือกกับการแพทย์สมัยใหม่

2.3 การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคม ได้อย่างสันติสุข โดยการเสริมสร้าง ครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง มีสันติภาพที่ดี เกิดความอบอุ่น รักษา สืบทอดวัฒนธรรม และ ค่านิยมที่ดีสู่คนรุ่นต่อไป สนับสนุนให้ทุกคน ได้รับหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และ สังคมที่หลากหลายประเภทอย่างทั่วถึง สามารถป้องกัน และบรรเทาความเสี่ยงที่เผชิญ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ และการดำรงชีวิตให้มีความมั่นคง ส่งเสริม การดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ และสงบสุข บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม สามารถ ใช้ชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีความสุข และได้รับการคุ้มครองสิทธิ์ต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม และการเร่ง ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสให้ทั่วถึง ตลอดจน พัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ การเสริมสร้างสุขภาพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ หลากหลายวิธีอย่างเท่าเทียมกัน

การพัฒนาคุณภาพคน และสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ เป็นปีหมาย หลักของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นทุนทางสังคม ที่จะนำไปประเทศให้ไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกัน (Green and Happiness Society) เป็นค่านิยมที่ชี้ถึงความสุขของคนในประเทศไทย และผลสำเร็จ ของการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยดำรงอยู่อย่างสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืนตลอดไป

กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษารอบสอง (พ.ศ. 2552-2561)

การปฏิรูปการศึกษารอบสอง (พ.ศ. 2552-2561) รัฐบาลมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอด ชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีปีหมายหลักสามประการ คือ การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐาน การศึกษา และเรียนรู้ของคนไทยเพื่อโอกาสทางการศึกษา และเรียนรู้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ และ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหาร และจัดการศึกษา และมีกรอบแนว ทางการปฏิรูปการศึกษาสี่ประการ คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ การพัฒนาครูยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการยุค ใหม่ จึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ (สำนักงานเขตการสภากาชาดศึกษา, 2552 13-44) ดังนี้

1. พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ ตั้งแต่ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ด้วย ตนเอง และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสารสามารถคิด

วิเคราะห์ แก้ปัญหา กิจกรรมสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่ม ได้อย่างเป็นก้าวตามมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และความภาคภูมิใจในความเป็นไทยคือมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ และความภาคภูมิใจในความเป็นไทยคือมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริต และต่อต้านการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง สามารถก้าวทันโลก มีสุขภาพ กาย สุขภาพใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น มี สมรรถนะ ความรู้ ความสามารถ สามารถทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีโอกาสเรียนรู้ อย่างเท่าเทียม เสมอภาค จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป ดังนี้

1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษา และเรียนรู้

เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเรียนรู้ ในทุกระดับ ประเภทการศึกษา

ที่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ จึงควรเร่งดำเนินการ

1.1.1 จัดให้มีระบบการศึกษาเรียนรู้ และการวัดประเมินผลการศึกษาเรียนรู้ของ

ผู้เรียนที่เป็นมาตรฐาน

1.1.2 แก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาที่ด้อย

คุณภาพ

1.1.3 ส่งเสริมบทบาทของครองครัว และสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

1.1.4 พัฒนา และเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยก่อนเข้าเรียนประถมศึกษา

1.1.5 จัดหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการวัดผล และ

ประเมินผลทุกระดับ และประเภทการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบคัน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

1.1.6 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาทุกระดับ

1.1.7 พัฒนาคุณภาพมาตรฐานอาชีวศึกษา ให้สามารถผลิตกำลังคนที่มีความรู้

ความสามารถทั้งเชิงวิชาการ และวิชาชีพ

1.1.8 ปฏิรูปคุณศึกษา โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ

1.1.9 ส่งเสริมการอนุรักษ์ และใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ควบคู่กับการเรียนรู้

ภาษาต่างประเทศ และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งเนื้อหา และวิธีการที่เหมาะสม เพื่อช่วยในการศึกษาเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนที่มีครุแนะนำ และค่าวิทยานเอง

1.2 ผลิต และพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะ และความรู้ ความสามารถ

1.2.1 พัฒนาระบบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ (National Qualification Framework) เพื่อการรับรองสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา โดยเฉพาะคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification) เพื่อรับรองสมรรถนะ

1.2.2 จัดการศึกษา และเรียนรู้อาชีวศึกษา โดยเน้นการปฏิบัติใน

สัดส่วนมากกว่าทฤษฎี และการเรียนรู้งานอาชีพ ขยายการศึกษาระบบทวิภาคี สะท้อนศักยภาพ

1.2.3 พัฒนาระบบที่เตรียมความพร้อม และการแนะนำแนวทางการศึกษา

และการเรียนรู้ซึ่งกันเอง และสาขาอาชีพต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับการศึกษาที่นี่พื้นฐาน

และอาชีพ ให้ผู้เรียนรู้ซึ่งกันเอง และสาขาอาชีพต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับการศึกษาที่นี่พื้นฐาน

1.2.4 พัฒนาหลักสูตรฐานวิชาชีพต่อยอดจากการศึกษาภาคบังคับ

1.2.5 จัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาอยู่ในจังหวัด

และจัดหลักสูตรอาชีวศึกษาระดับต้น (ปวช. 3 ปี) ระดับกลาง (ปวส. 2 ปี) และระดับเทคโนโลยี

เฉพาะทาง (ปริญญาตรี 2-3 ปี) ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน

1.2.6 สร้างกลไกการวิจัย และถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยี ระหว่างภาค

ธุรกิจเอกชน สถานประกอบการ กับสถาบันอุดมศึกษา และอาชีวศึกษา

1.2.7 กำหนดทิศทางความต้องการศึกษา และสร้างระบบเครือข่าย ความร่วมมือ

ในการผลิต และพัฒนากำลังคนจากภาคส่วนต่าง ๆ

2. พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้อี้อ้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบ กระบวนการผลิต และพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู คณาจารย์ มีปริมาณครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอตามเกณฑ์ และสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน ขณะเดียวกันสามารถพัฒนาตนเอง และสร้างความรู้อย่างต่อเนื่อง มีสภาวะวิชาชีพที่เข้มแข็งบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาคุณภาพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพมีชวัลย์กำลังใจ อุปการะอย่างยั่งยืน จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป ดังนี้

2.1 การพัฒนาระบบผลิตครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.1.1 ปรับระบบการผลิต การคัดสรร ค่าตอบแทน และสวัสดิการ ให้สามารถดึงดูดคนเก่ง และดึงดูดมีใจรักในวิชาชีพมาเป็นครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.1.2 ให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นความเป็นเลิศด้านการผลิตครู วิจัย

และพัฒนาเกี่ยวกับวิชาชีพครู รวมทั้งมีระบบประกัน และรับรองคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครู

และสถาบันผลิตครู

2.1.3 วางแผนการผลิต การพัฒนา และการใช้ครุ คณาจารย์ และบุคลากร ทางการศึกษาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการ ทุกระดับ

2.1.4 จัดระบบเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชานี้ที่มีใจรักในวิชาชีพ มาเป็นครู โดยศึกษาวิชาครุเพิ่มเติมตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมทั้งส่งเสริมให้สถานศึกษาระดับทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาห้องถัน ประชญ์ชานาน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ห้องถัน เพื่อเป็นผู้สอน และ พัฒนาการเรียนรู้

2.1.5 พัฒนาระบบการผลิตครุ คณาจารย์ และบุคลากรสำหรับการอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เนื่องจากความสามารถในการสอน และประสบการณ์ในสถานประกอบการ รวมถึง การวิจัย และพัฒนานวัตกรรม ผลผลิตเชิงพาณิชย์

2.2 การพัฒนาครุ คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.2.1 ปรับปรุง และพัฒนาระบบ และเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครุ

2.2.2 เร่งขัดตั้งกองทุนพัฒนา และกองทุนส่งเสริมครุ คณาจารย์ และบุคลากร

ทางการศึกษา

2.2.3 พัฒนาครุ คณาจารย์ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาครุประจำการที่สอนไม่ตรงวิชาเอกให้สามารถ จัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ

2.2.4 พัฒนาคณาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรค้านอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ให้สามารถจัดการเรียนการสอน วิจัย และพัฒนานวัตกรรม และเทคโนโลยี ให้สามารถ

2.3 การใช้ครุ คณาจารย์ และบุคลากรทางศึกษา

2.3.1 ก้าวไปสู่มาตรฐานสากลโดยลดภาระงานอื่นที่ไม่จำเป็น และจัดให้มีบุคลากร สายสนับสนุนให้เพียงพอ

2.3.2 ปรับปรุงเกณฑ์กำหนดอัตราครุ โดยพิจารณาจากภาระงานที่ซัดเจนร่วม ค้าย และจัดให้มีจำนวนครุพ่อเพียงตามเกณฑ์ และมีมาตรฐานของวิชาที่สอน

2.3.1 แยกบัญชีเงินเดือน และวิทยฐานะของข้าราชการครุ และบุคลากร

การศึกษาออกจำกัน

3. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้สูงใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับ การศึกษา และเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

และศูนย์การกีฬา และนันทนาการ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีคุณภาพ จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป ดังนี้

3.1.1 รองรับค่าใช้จ่ายในประเทศไทยมีนิสัยรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อที่มีคุณภาพ และราคาเหมาะสม

3.1.2 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และโครงสร้างพื้นฐานให้อีกต่อไป ศึกษาและเรียนรู้

3.1.3 พัฒนาห้องสมุดขนาดใหญ่ที่ลักษณะห้องสมุดที่มีชีวิต

3.1.4 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลาย มีคุณภาพ และกระจายอย่างทั่วถึง เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสการศึกษา และเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3.1.5 ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ดังนี้ เพื่ออีกต่อไป การศึกษา และเรียนรู้ ระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชารษฎาชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิ ในชุมชน/ท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ และพัฒนาการเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น

4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสำหรับสถานศึกษา เพื่อพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน

4.1 กระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา และเขตพื้นที่ การศึกษา โดย

4.1.1 ให้มีกลไกขับเคลื่อนการกระจายอำนาจสำหรับพื้นที่ และสถานศึกษาอย่างเป็นระบบตามศักยภาพความพร้อม

4.1.2 ให้มีการกระจายอำนาจตามศักยภาพความพร้อมโดยมีแผนการขับเคลื่อน การกระจายอำนาจแบบขั้นบันได ตามศักยภาพความพร้อม รวมทั้งมีแผนส่งเสริมเขตพื้นที่ และสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง และความพร้อม โดยมีเกณฑ์การประเมินเพื่อขัดกันตามศักยภาพ ความพร้อม

4.1.3 สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมการบริหารเชิงคุณภาพ และสนับสนุนสถานศึกษาที่มีความพร้อมให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างอิสระ คล่องตัว

4.1.4 พัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

4.1.5 ปรับ และพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารูปแบบใหม่ที่เน้น

4.1.6 ส่งเสริมการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ และประเภท โดยยึดพื้นที่เป็นฐาน (Area-Based) ทั้งระดับจังหวัด กลุ่ม จังหวัด พื้นที่พิเศษ

4.2 พัฒนาระบบบริหาร จัดการตามหลักธรรมาภิบาลให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และมีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

4.2.1 ทบทวนระบบการบริหาร โดยองค์คณะบุคคลในทุกระดับ/ประเภท

การศึกษา

4.2.2 ปรับระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ให้สามารถบริหารจัดการ ตามหลักธรรมาภิบาล และสามารถส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครู

4.2.3 เสริมสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ โดยองค์คณะบุคคล ในระดับ/ประเภทต่าง ๆ ทั้งกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรรมการ สภาสถานบันอุดมศึกษา และอื่น ๆ

4.3 พัฒนาการบริหารจัดการเพื่อเพิ่ม โอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

4.3.1 พัฒนาระบบการศึกษา และเรียนรู้ที่ยึดหยุ่นหลากหลายเชิง ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย มีโอกาสเข้าถึง การศึกษา และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4.3.2 จัดให้ประชาชนทุกคน ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง และมี คุณภาพ โดยมีปีหมายไม่ต่ำกว่า 15 ปี

4.3.3 ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัชญาศัย เพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

4.3.4 ส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส

4.3.5 ส่งเสริมการจัดวิทยาลัยชุมชน เพื่อให้สามารถเป็นกลไกสนับสนุนการ พัฒนา เสริมสร้างความเข้มแข็ง และตอบสนองความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น

4.3.6 พัฒนาระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ให้เชื่อมโยงกับ การเรียนการสอน และพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3.7 ปรับระบบการจัด ประเมินผลผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้ และ ระบบการรับเข้าศึกษาต่อ ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาทางเลือก

4.4 พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา และสนับสนุนการศึกษา และเรียนรู้ให้มากขึ้น

4.4.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา และสนับสนุนการศึกษา ให้มากขึ้น

1) สนับสนุน และมีมาตรการจูงใจทั้งด้านภายใน และสิทธิประโยชน์ ต่าง ๆ เพื่อให้เอกชนเข้ามาร่วมจัดการศึกษา และสนับสนุนการศึกษา และเรียนรู้ในทุกระดับ/ประเภทให้มากขึ้น

2) ลดบทบาทของรัฐในการจัดการศึกษาเป็นหลัก มาเป็นผู้กำหนดนโยบาย แผน มาตรฐานการศึกษา นิเทศ และติดตาม ประเมินผลการบริหารจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนา ต้นแบบที่ดี

3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาการศึกษาทั้งในระดับชาติท่องถิ่น

4) สนับสนุนการศึกษาทางเลือก และการจัดตั้งศูนย์การเรียน โดยบุคคล ครอบครัว สถานประกอบการองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน ตามความ ต้องการที่แตกต่าง หลากหลาย

5) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการ ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการศึกษาเอกชน และการศึกษาทางเลือก

6) ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัว (พ่อแม่ ผู้ปกครอง) สถาบัน ศาสนา และสถาบันการศึกษา ร่วมพัฒนาการศึกษา และการเรียน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และ คุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนมากขึ้น ในรูปแบบหลากหลาย

7) ส่งเสริมการจัดการศึกษา และเรียนรู้ของสถาบันศาสนา และสถาบัน ทางสังคมทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในทุกระดับ และประเภทการศึกษา

8) พัฒนาระบบการวัดประเมินผล การรับเข้าศึกษาต่อ การจัดหลักสูตร การเรียนการสอน ให้เอื้อต่อการศึกษาทางเลือก และการศึกษานอกระบบ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

9) ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบัน การศึกษา ภาคเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันการค้าไทย สภา อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสถาบันสังคมอื่น ๆ ร่วมจัดการศึกษา และการเรียนรู้ การพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนมากขึ้น ในรูปแบบที่หลากหลาย

4.4.2 ส่งเสริมบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้เข้ามาร่วมจัด และสนับสนุนการจัดการศึกษามากขึ้น

- 1) ส่งเสริมให้ อปท. มีบทบาทมากขึ้นทั้งในการจัดการศึกษา และเรียนรู้ และสนับสนุนการศึกษา และเรียนรู้
- 2) เตรียมความพร้อม และพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาของ อปท.
- 3) จัดทำแผนบูรณาการเพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3) ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับพื้นที่ เพื่อกำหนดนโยบาย แผน และทิศทางการพัฒนาการศึกษา
- 4) พัฒนาระบบ และกลไกการบริหารจัดการศึกษาของท้องถิ่น
- 5) พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษาของ อปท. ทั้งกับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถาบันอุดมศึกษา สถาบัน หน่วยงานอื่นในพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุน อปท. สร้างภาคีเครือข่ายด้วยกันเอง
- 4.5 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดย หรือผู้เรียนเป็นสำคัญ (Demand Side) โดยให้ผู้เรียนเลือกรับบริการ
- 4.5.1 ปรับปรุงการบริหารจัดการการเงิน และงบประมาณ โดยเน้นอุปสงค์ หรือผู้เรียนเป็นสำคัญ (Demand Side) โดยให้ผู้เรียนเลือกรับบริการ
- 4.5.2 วางแผนเป็นขั้นตอน และจัดระบบบริหารจัดการเพื่อรองรับการยุบ เลิก หรือควบรวมสถานศึกษานาดีเด็ก
- 4.5.3 จัดสรรงบประมาณ โดยคำนึงถึงความต้องการ และความจำเป็นที่ แตกต่างแต่ละพื้นที่/กลุ่ม โดยแยกงบประมาณ เพื่อพัฒนาคุณภาพ
- 4.5.4 พัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณระหว่างรัฐบาล และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4.5.5 พัฒนาระบบการจัดสรรทุนการศึกษาทั้งทุนให้เปล่า และทุนกู้ยืม เพื่อ เป็นกลไกเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การผลิต และพัฒนากำลังคนตามความต้องการของประเทศ เป็นกลไกเพิ่ม โอกาสทางการศึกษา การผลิต และพัฒนากำลังคนตามความต้องการของประเทศ
- 4.5.6 ส่งเสริมการระดมทรัพยากร และการลงทุน เพื่อการศึกษา และการ เรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายจากทุกภาคส่วน โดยปรับกลไกของรัฐให้อื้อ และรองรับ
- 4.5.7 พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้เป็นการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มิใช่เป็น เพียงจุดใดจุดหนึ่ง แยกจากกันทั้งแต่การพัฒนาคุณภาพ การศึกษา และเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนไทย ยุคใหม่ ปรับกระบวนการทัศน์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนา

ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถเอื่องอำนวยให้เกิดการเรียนรู้ โดยการสร้างครู บุคคลใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถ มีใจรัก มีคุณธรรม จริยธรรม เชี่ยวชาญเป็นครู คณาจารย์ และปรับระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ กล่องตัว เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหาร และจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ

การพัฒนาคุณภาพคน และสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นทุนทางสังคม ที่จะนำไปประเทกให้ไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกัน (Green and Happiness Society) เป็นดัชนีชี้ถึงความสุขของคนในประเทศ และผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยดำรงคงอยู่อย่างสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน ตลอดไป ชั้วการนิรันดร์

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (2552-2561) ผุ้งเน้นพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาและเรียนรู้ของคนไทยพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อมหลักสูตร และเนื้อหาร่วมทั้งเพิ่ม โอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทยบุคคลใหม่ (สำนักงานเลขานุการสถานศึกษา. 2552 : 12) ดังนี้

1. สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยไฟเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาคิดวิเคราะห์ริเริ่มสร้างสรรค์
3. มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่ม
4. มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นการปกป้องระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริต และต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง และสามารถก้าวทันโลก

จากการกำหนดคุณลักษณะคนไทยบุคคลใหม่แสดงให้เห็นทิศทางการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ที่สอดคล้องตรงกับหลักคิดแนวตั้งแต่สาระบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 และแนวทางการปฏิรูปการศึกษารอบสอง เพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทย ให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งร่างกายและจิตใจ

สาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)

1. ปรัชญาหลักและกรอบแนวคิด

การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุงฯ ยึด หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พولิเพียง ยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอตี รู้จักพอประมาณ อย่างมีเหตุผล

มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬากับการศึกษา ทุกระดับ รวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น โดยคำนึงถึง การพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. เจตนาการณ์ของแผน

แผนการศึกษาแห่งชาติมีเจตนาการณ์เพื่อมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมุนխย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

3. วัตถุประสงค์ของแผน

เพื่อให้บรรลุตามปรัชญาหลักและเจตนาการณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ กบบันปรับปรุงฯ จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 3.1 เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา
- 3.2 เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้
- 3.3 เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

4. แนวทางนโยบาย เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงาน

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามประการดังกล่าว ประกอบกับการดำเนินธุรกิจทางการพัฒนาประเทศในอนาคตที่เน้นการใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จึงได้กำหนดแนวโน้มภายในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา แนวโน้ม

- 1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภทการศึกษา

1.2 ปลูกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคิดธรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกรักและมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากรุณาธิรัตน์ทรงเป็นประมุข และรังเกียจการทุจริต ต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

1.3 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ได้มีโอกาส เข้าถึงบริการการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในห้องคืนห่างไกล ทุรกันดาร

1.4 ผลิต และพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขัน และร่วมมือกับนานาประเทศ

1.5 พัฒนามาตรฐาน และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก

1.6 ผลิต และพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐาน มีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ แนวโน้ม

2.1 ส่งเสริมการจัดการศึกษา อนรุณ และเรียนรู้ของสถาบันศาสนา และสถาบันทางสังคม ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัชญาศัย

2.2 ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภูมิปัญญา และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา กีฬา เป็นวิธีชีวิตอย่างมีคุณภาพและตลอดชีวิต

2.3 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และทรัพยากรสินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

3.1 พัฒนาและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.2 เพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดกระบวนการบริหารและจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกภาคส่วน ของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา

3.4 ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ และการลงทุนเพื่อการศึกษา ตลอดจนบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา พัฒนาความเป็นสากลของ การศึกษา เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศไทยได้ กระแสโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกัน สามารถอยู่ร่วมกันกับพลโลกอย่างสันติสุข มีการพัฒนาศักยภาพ และเกื้อกูลกัน

5. การบริหารแผนสู่การปฏิบัติ

แผนการศึกษาแห่งชาติดังนี้ให้ความสำคัญกับการนำแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อเป็น กลไกขับเคลื่อนข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ที่เน้นเป้าหมาย 3 ด้าน คือ การพัฒนา คุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการและ จัดการศึกษา ตลอดจนคำนึงถึงความสอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ จึงเห็นควรกำหนดระยะเวลาดำเนินงานบริหารแผนสู่การปฏิบัติเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 แผนงานเริบด่วน ระหว่างปี 2552-2554 ให้เร่งดำเนินการตามข้อเสนอการ ปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยให้มีการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาตามประเด็น เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนขยายโอกาสทางการศึกษา และแผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา รวมทั้งความมีการสร้างกลไกเพื่อ ขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

ระยะที่ 2 ระหว่างปี 2552-2559 ให้เร่งดำเนินการตามนโยบายทั้ง 14 ด้าน ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนฯ เมื่อถึงสุด ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวมทั้งการเตรียมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติดังนี้ ใหม่ต่อไป

นอกจากนี้ ให้มีการจัดทำกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะเวลา 5 ปี เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในภาพรวม และแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละระดับ/ ประเภทการศึกษา ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ได้แก่ แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการ คุณศึกษา เป็นต้น ส่วนในระดับจังหวัด/ กลุ่มจังหวัด ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัด/ กลุ่มจังหวัด และในระดับเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ให้มีการ จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา

กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

กรอบทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ 2553 : 51-66) ดังนี้

1. วิสัยทัศน์

“สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อ การเปลี่ยนแปลง”

2. พันธกิจ

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ บน หลักการของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติของการพัฒนา มี พันธกิจ ดังนี้

2.1 สร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่กับการสร้างสังคมคุณธรรม เพื่อให้คนกินดือดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลดออกภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุ ยาเสพติด และอนามัย คุณในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล

2.2 พัฒนาฐานการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีส่วนร่วมบนฐานความรู้และ ความสร้างสรรค์ของคนไทย ขยายหลักประกันทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคน สร้างความ มั่นคงด้านอาหาร และพลังงาน รวมทั้งยารักษาโรคจากสมุนไพรบนฐานทรัพยากร และความ หลากหลายทางชีวภาพ พร้อมทั้งปรับโครงสร้างสาขาการผลิต และการบริโภคของประเทศไทยให้เป็น มิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.3 สร้างภูมิคุ้มกันให้เข้มแข็งสามารถป้องกัน และรองรับผ้ากระหนบ และความเสี่ยง จากภัยคุกคามเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ และทักษะ สามารถ รักษาทันการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล

3. วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

3.1 วัตถุประสงค์

3.1.1 คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และสังคมมี

ธรรมาภิบาล

3.1.2 คน ชุมชน และสังคมมีความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลง และอยู่กับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข

3.1.3 เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความมั่นคง ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.2 เป้าหมายหลัก

3.2.1 สังคมไทยมีความสงบสุข อย่างมีธรรมาภิบาล

3.2.2 ประชากรไทยทุกคนมีหลักประกันทางสังคมที่มีคุณภาพ

3.2.3 โครงสร้างเศรษฐกิจมีความสมดุล เนื้อแท้ และพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.2.4 ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น

3.2.5 ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

4. ยุทธศาสตร์และแนวทางสำคัญ

การพัฒนาประเทศไทยให้มั่นคง สังคมสงบสันติ และประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ภายใต้การแก้ไขการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกที่คาดการณ์ได้ยากและมีแนวโน้มรุนแรงทั้ง การเมืองในประเทศไทยและวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และส่งผลกระทบวงกว้าง ทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทึ้งเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง ต่าง ๆ และเสริมรากฐานของประเทศไทยด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็ง รวมทั้งสร้างโอกาสให้ประเทศไทยสามารถเจริญก้าวหน้าต่อไป โดยให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ที่มีลำดับความสำคัญสูง ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน 3) ยุทธศาสตร์การสร้างสมดุลและความมั่นคงของอาหารและพลังงาน 4) ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม 5) ยุทธศาสตร์การสร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค และ 6) ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งมีกรอบแนวทางเบื้องต้นการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

5. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีศักยภาพ ด้วยการเสริมสร้างทักษะให้มีจิตสาธารณะ 5 ด้าน ทั้งการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น การสังเคราะห์ความรู้สั่งสม และต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนงานเกิดความคิดสร้างสรรค์ การฝึกใจกว้างพร้อมรับทุกความกิดเห็น และการปฏิบัติงานที่มีคุณธรรม รวมทั้งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางกรอบครัว ชุมชน และสังคมให้การปฏิบัติงานที่มีคุณธรรม รวมทั้งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางกรอบครัว ชุมชน และสังคมให้

มั่นคง และเอื้อต่อการพัฒนาคนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม ในอนาคต มีแนวทางสำคัญ ดังนี้

5.1 การส่งเสริมคนไทยให้มีการเกิดที่มีคุณภาพ มีการกระจายที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ โดย

5.1.1 ส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพ และรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ให้เหมาะสม

5.1.2 พัฒนานโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพอย่างมีส่วนร่วม

5.1.3 สนับสนุนการกระจายตัวของประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่

5.2 พัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต โดย

5.2.1 พัฒนาเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิดอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรมและจริยธรรม

5.2.2 พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการที่เข้มแข็ง

5.2.3 พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิต และบริการบนฐานความรู้ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์

5.2.4 พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่า สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม

5.2.5 สนับสนุนกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวม เปิดรับการเรียนรู้อย่างกว้างขวางสอดคล้องกับแนวโน้มการchange ในอนาคต

5.2.6 เร่งจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายให้เป็นระบบ ควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมาย และลงโทษผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานผิดกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายการคุ้มครองแรงงานอย่างจริงจัง

5.3 ต่างเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่ม ทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่ โดย

5.3.1 สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ให้ครอบคลุมถึงประโภชน์และความสำคัญของ การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไรเท่าทัน

5.3.2 เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ

5.3.3 การสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.3.4 สร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง รวมถึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่ถูกกีดกัน และแบ่งแยก

5.3.5 จัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคมที่จัดโดยระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และชุมชนอย่างเชื่อมโยง และเกือบถู ควบคู่กับการกระจายอำนาจให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง

5.4 เสริมสร้างค่านิยมที่ดีและวัฒนธรรมไทยที่ดี โดย

5.4.1 เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี และวัฒนธรรมประชาธิปไตย

5.4.2 เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันหลักของสังคมทั้งสถาบัน

ครอบครัว สถาบันศาสนา ให้มีบทบาทหลักในการปล้อหลอน บ่มเพาะเด็กและเยาวชน และการปลูกจิตสำนึกรักกันอยู่กันต่าง ๆ ฟื้นฟู วัฒนธรรมและค่านิยมไทยที่ดีงาม

5.4.3 ส่งเสริมองค์กรธุรกิจในการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนที่สอดคล้องกับศักยภาพแต่ละพื้นที่ โดยรักษากลไก ให้การสนับสนุนในด้านแรงงาน และการยกย่องต่อสาธารณะ

สาระสำคัญของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้รับการพัฒนามาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งมีความชัดเจน เน้นมาตรฐานมากขึ้นเกี่ยวกับการทำหน้าที่ เป้าหมาย และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ มีสาระสำคัญดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2553 :

18-25)

1. วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกรักในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตามความสามารถ

2. หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐาน การเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เทคนิค และคุณธรรมบน พื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสาขาวิชา

2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อป้องชนที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและ การจัดการเรียนรู้

2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกรอบบ และตามอธิบายด้วย
ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเพิ่มโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3. ຈຸດທະນາຍ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 ມີຄວາມຮຽນ ຈິງຈາກຮຽນ ແລະ ອໍານິຍົມທີ່ພຶກປະສົງກໍເຫັນຄວາມຮັບຮັດຂອງຕະເລືອງ ມີວິນິຍື
ແລະ ປົບປຸດຕິດນາມຫລັກຮຽນຂອງພະພູກຮາສາ ຩ້ວຍສານາທີ່ຕົນນັບຄືອ ຂຶດຫລັກປ່ຽນໝາງອ່ານ
ເຄຣຍຊັກພອເພີ່ງ

3.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพล โกล ก็คั่มั่นในวิถีชีวิต และการปักครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากรุณาธิรัชทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกรักษาดูแลสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ
ดังนี้

4.1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับ และส่งสาร

มีวัฒธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และ สังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขอขัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับ ข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความคุกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มี ประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเอง และสังคม

4.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อ่านสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคม ได้อย่างเหมาะสม

4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา และอุปสรรค ต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม สร้างความรู้ ประยุกต์ ความรู้นำไปใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และ การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และ ความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และ สภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น

4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้

เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเอง และสังคม ใน ด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมี คุณธรรม

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และ พลโลก ดังนี้

5.1 รักชาติ ศาสนา กษัตริย์

5.2 ซื่อสัตย์สุจริต

5.3 มีวินัย

5.4 ใฝ่เรียนรู้

5.5 อุปถัมภ์ฯ พ่อพี่ยัง

5.6 นุ่มนวลในการทำงาน

5.7 รักความเป็นไทย

5.8 มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้อง
ตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

6. มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและ พหุ
ปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้
ดังนี้

6.1 ภาษาไทย

6.2 คณิตศาสตร์

6.3 วิทยาศาสตร์

6.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

6.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

6.6 ศิลปะ

6.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

6.8 ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการ
พัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุถึงที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และ
ค่านิยม ที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไก
สำคัญ ในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่า

ต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

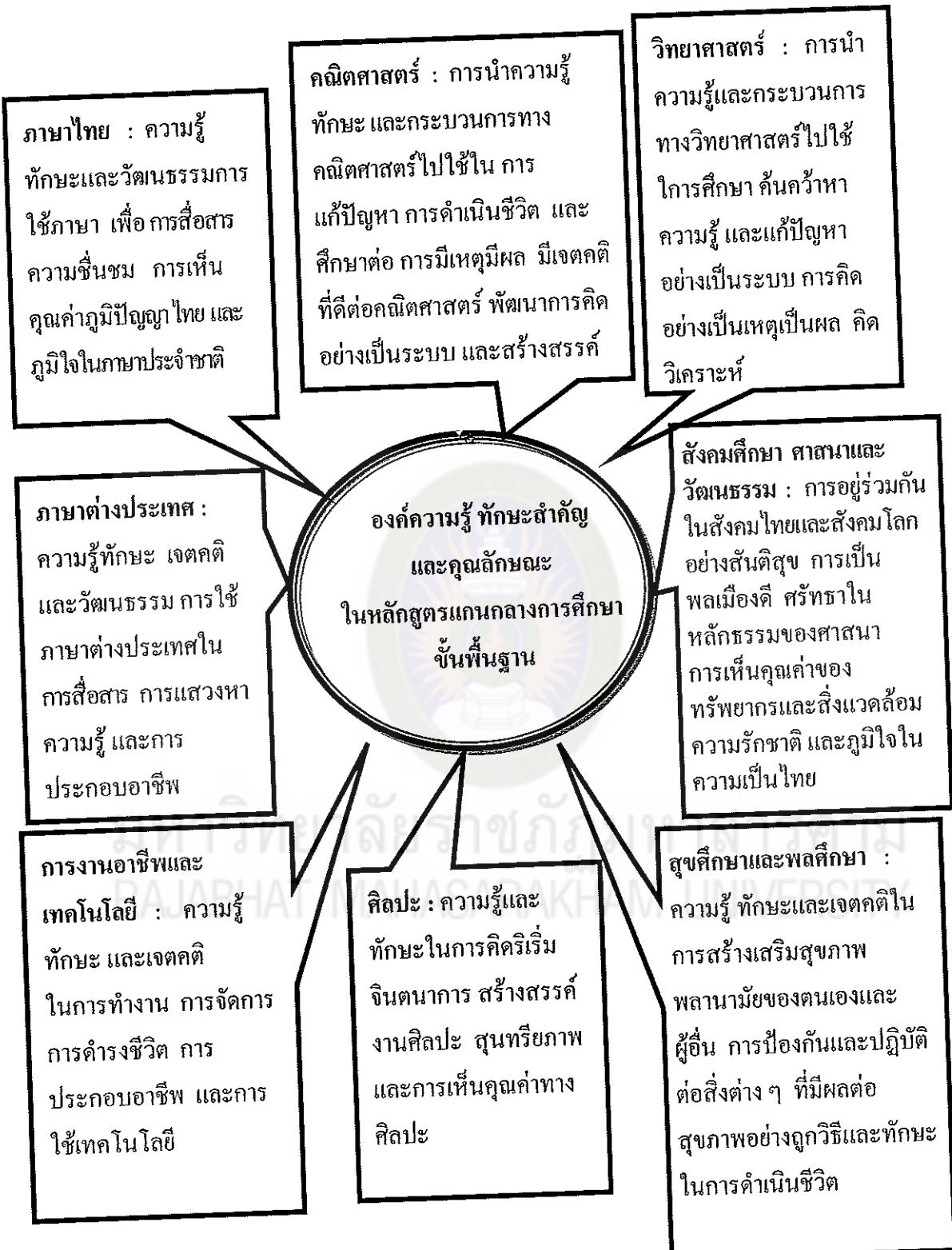
7. ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

- 7.1 ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)
- 7.2 ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

8 สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะ อันเป็นประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

สาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น สามารถแสดง
ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ดังนี้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ
ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมือง
ไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง
เป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบ
อาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคน
สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้เดิมตามศักยภาพ

จุดหมาย

- มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติ
ตามมาตรฐานของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- มีความรู้อันมีนักและมีความสามารถในการสื่อสารการคิดการแก้ปัญหาที่สำคัญไม่ได้ยังมีทักษะชีวิต
- มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
- มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการ
ปกครองในระบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาดิจิทัล

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- ความสามารถในการสื่อสาร
- ความสามารถในการคิด
- ความสามารถในการแก้ปัญหา
- ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
- ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์สุจริต
- มีวินัย 4. ใฝ่เรียนรู้
- อยู่อย่างพอเพียง 6. มุ่งมั่นในการทำงาน
- รักความเป็นไทย 8. มีจิตสาธารณะ

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

- ภาษาไทย 2. คณิตศาสตร์ 3. วิทยาศาสตร์ 4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- สุขศึกษาและพลศึกษา 6. ศิลปะ 7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8. ภาษาต่างประเทศ

คุณภาพของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

พุทธธรรมในสายสังคมโลก ถูกมองว่า มีฐานะเป็นศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับความจริง ของธรรมชาติ (วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ) สัมพันธ์กับความจริงทางสังคม (สังคมศาสตร์) และผูกพัน อよู่กับความจริงเกี่ยวกับมนุษย์ (มนุษยศาสตร์) (สุภาคย์ อินทองคง. 2552 : 26) กล่าวคือ

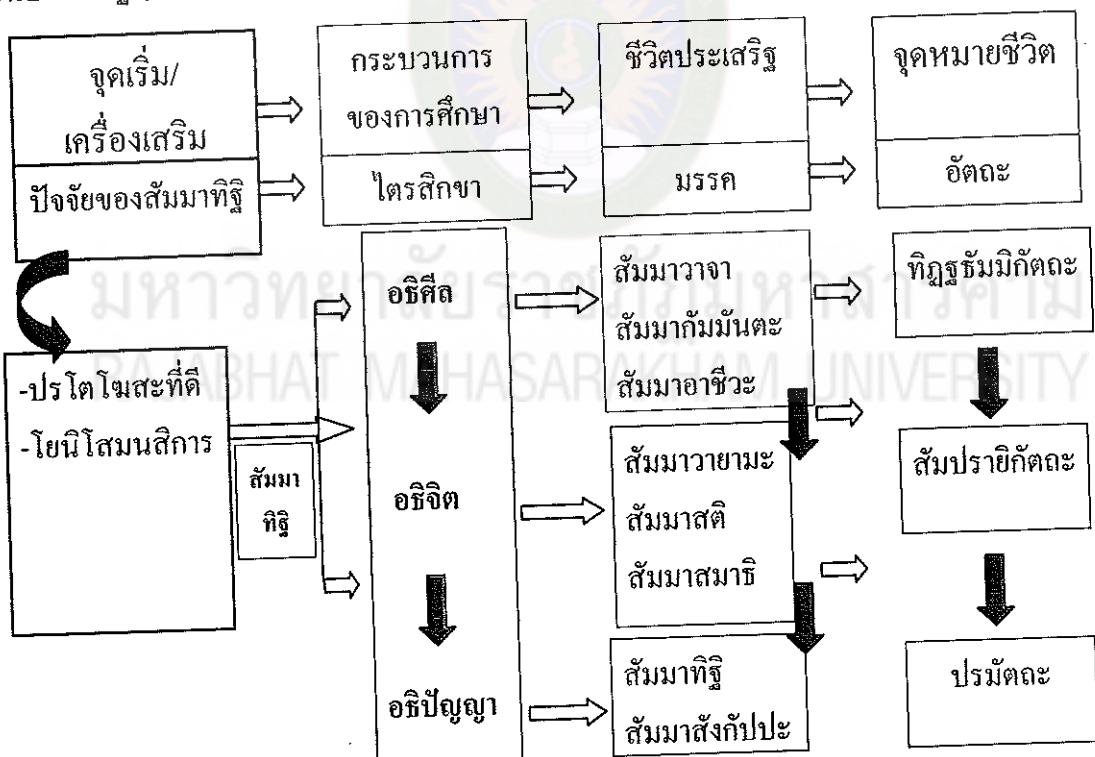
พุทธธรรม มีฐานะเป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Sciences) เพราะให้รู้ความจริง เกี่ยวกับตัวธรรมชาติ กฏธรรมชาติ หน้าที่ธรรมชาติ และผลกระทบ เช่น ความจริงเกี่ยวกับชาตุ คืน น้ำ ลม ไฟ ทั้งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์และรอบ ๆ ตัวมนุษย์ หรือ ความจริงในเรื่องเหตุปัจจัย มีหลักนิยาม 3 (ไตรลักษณ์) เป็นดัง

พุทธธรรม มีฐานะเป็นสังคมศาสตร์ (Social Sciences) เพราะให้รู้ความจริงเกี่ยวกับสังคม กฏสังคม บทบาทของสังคม และผลของสังคม เช่น ตัวสังคมพุทธ พุทธบริษัท กฏกติกาของสังคม พุทธ บทบาทและหน้าที่ของชาวพุทธที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน และผลที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฏ กติกานั้น ซึ่งปรากฏอยู่ในหลักศึกษาธรรม มีศีล 5 พิศ 6 เป็นต้น

พุทธธรรม มีฐานะเป็นมนุษยศาสตร์ (Humanities) เพราะให้รู้ความจริงเกี่ยวกับตัวมนุษย์ ทั้งทางด้านภาษาและจิตภาพ องค์ความรู้ของชีวิตมนุษย์ภายในตัว 5 คือ รูป (ร่างกาย) เวทนา (ความรู้สึก) สัญญา (จำ) สังหาร (คิด) และวิญญาณ (รับรู้) รวมถึงอายุตันะ 12 คือ เครื่องมือ หรือช่องทางเขื่อมต่อธรรมชาติภายในมนุษย์ กับ ธรรมชาติภายนอก ซึ่งแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ อายุตันะภายใน 6 เป็นกลไกสำคัญสำหรับมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ อายุตันะภายนอก เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถปฏิสัมพันธ์ได้ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัส และธรรมารณ์ แต่สิ่ง สำคัญที่สุดที่พุทธธรรม เดิมชัดลงไปกว่ามนุษย์ เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ และต้องพัฒนาโดยให้พยายาม แก้สิ่งเดรริยาทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับตน และสิ่งเดรริยาทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้ห่างไกล ในขณะเดียวกัน ให้พยายามเก็บสิ่งที่ดีทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว และก่อสิ่งที่ดีทั้งหลายให้เกิดเพิ่มเติม โดยการให้ฝึกฝนอบรมตนใน 3 ด้าน ผ่านระบบ 3 ระบบ คือ ให้ฝึกอบรมกาย ด้วยศีล ให้ฝึกอบรม จิตด้วยสมารถ ให้ฝึกอบรมจิตวิญญาณด้วยปัญญา (หลักไตรลิกขาหรืออริยมรรค มีองค์ 8)

จากนั้นมองของ 3 ศาสตร์ใหญ่ดังกล่าวมาแล้ว คือ อาจยืนยันโดยสรุปได้ว่า พุทธธรรม มีส่วน สำคัญยิ่งในการพัฒนามนุษย์ให้เจริญงอกงามตามวิถีแห่งวัฒนธรรมยั่งยืน ก้าวที่ของการพัฒนาเพื่อให้ มนุษย์มีชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งจะต้องใช้หลักธรรมอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วยทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ บรรค “มรรค” คือหนทางแห่งการพ้นทุกข์ซึ่งก็คือชีวิตอันประเสริฐนั่นเอง อริยมรรค มีองค์ 8 หาก กล่าวอย่างย่อ ก็คือหลักไตรลิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมารถ และปัญญา เป้าหมายการพัฒนามนุษย์ แนวพุทธสามารถประการข้างต้น สามารถพัฒนาไปตามลำดับขั้นสามขั้นตอน ก้าวที่ขึ้นต้นเป็นการ

พัฒนาระดับศีลหรือไตรสิกขาที่ 1 ซึ่งตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวาจา (การมีว่าจารอบ) สมมารื้อ (การเลี้ยงชีพรอบ) และสัมมาภัมมันทะ (การกระทำรอบ) ซึ่งประ โยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาเรื่องราวทางคือประ โยชน์เบื้องหน้า หรือประ โยชน์เฉพาะหน้า (ที่ถูกรับมิถูกตะประ โยชน์) ในขั้นตอนระดับกล่างคือการพัฒนาที่ระดับสมารถซึ่งเป็นไตรสิกขาที่สอง ตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาภายณะ (มีความเพียรรอบ) สัมมาสติ (มีสติรอบ) และมีสัมมาสมารถ (มีสมารถรอบ) ซึ่งประ โยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประ โยชน์เบื้องกลาง หรือประ โยชน์ในระะบานกลาง (สัมปราวิกตตะประ โยชน์) การพัฒนาในระดับสูงเป็นการพัฒนาไตรสิกขาที่สาม คือปัญญา ตรงกับอริยมรรคชื่อ สัมมาทิฐิ (มีความคิดเห็นรอบ) สัมมาสังกัปปะ (มีแนวความคิดรอบ) ซึ่งประ โยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประ โยชน์เบื้องปลาย หรือประ โยชน์สูงสุด (ปรัมตตะประ โยชน์) ทั้งนี้ เป้าหมายในการพัฒนาและประ โยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาจะเป็นปัจจัยอิสระที่จะกำหนดคกระบวนการ เทคนิคิวธีการรวมทั้งหลักธรรมคำสอนที่จะใช้พัฒนา สำหรับกระบวนการพัฒนาเชิงวิถี กระบวนการ กระบวนการ ภูมิคุกิจารณ์. 2550 : 232) ซึ่งพระธรรมปีฎก ได้สรุปไว้เป็นแผนภาพ ดังนี้ อันประเสริฐ (ภานุ ตรรกภิจารณ์. 2550 : 232) ซึ่งพระธรรมปีฎก ได้สรุปไว้เป็นแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 5 กระบวนการพัฒนาชีวิตอันประเสริฐ (พระธรรมปีกุล ป.อ. ปัญญา ๒๕๔๓ : ๙๒๔)

จากแผนภาพที่ 5 จะเห็นว่ากระบวนการพัฒนาที่พระธรรมปีฎกเสนอขึ้นจะเริ่มต้นที่ปัจจัยสัมมาทิชชุรุก្តีอีกครั้งต่อไปของการพัฒนา ส่วนprotoไม่สะท้อน (การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่

เอื้ออำนวยและมีผลยั่งยืน) และโยนิโสมนสิการ (การรักษาคิด คิดเป็น) นั้นเป็นเครื่องเสริมให้เกิดสัมมาทิฐิ เมื่อเกิดสัมมาทิฐิก็ความเห็นที่ถูกต้องแล้วจะพัฒนาไปสู่การกระบวนการของ การศึกษาซึ่งก็คือ ไตรสิกขา ประกอบด้วยอธิคิต อธิชิต (สามัคชิ) และอธิปัญญา กระบวนการศึกษา หรือไตรสิกขานี้จะบรรลุเป้าหมายได้ด้วยมรรค ๘ คือการคำนึงเชิงวิถีชีวิตอันประเสริฐ

ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ส่วนที่ ว่าด้วยสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ๕ ประการนี้ มีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า พุทธธรรม ซึ่งสามารถส่งเสริม และพัฒนาสมรรถนะสำคัญผู้เรียนได้ มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. พุทธธรรมกับการถือสาร

การสื่อสารตามแนวพุทธ จะเน้นที่การสื่อสารระหว่างบุคคล และการรูดเป็นหลักสำคัญ ซึ่งการสื่อสารจะเกิดขึ้นเป็นกระบวนการ มีสาระสำคัญโดยสรุปตามแนวอธิบายของ พระธรรมปีญก (2538 : 37) คือ

อาทิตย์	เป็นช่องทางการรับรู้
อารมณ์	เป็นสิ่งที่ถูกรับรู้
วิญญาณ	คือ การรู้
ผัสสะ	คือ การรับรู้
เหตุนา	คือ ความรู้สึกต่ออารมณ์

กระบวนการการตีอสารตามแนวพุทธ ดังกล่าวข้างต้นนี้ ประมวลเป็นหลักการ ได้ 4 ประการ คือ หลักการรูปดู หลักการเลือกช่องทางการตีอสาร หลักการฟัง และหลักการเชื่อ

1.1 หลักการพูด คือ พูดด้วยปัญญา ได้แก่ “ไม่พูดป็อก ไม่พูดส่อเลียบ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ เมื่อสื้นชีวิตแล้ว ย้อมเข้าถึงสุกติโลกสารรัก” (ปัญกานินิชา องคุตตรนิกาย. 2546 : 22/282)

1.2 หลักการเลือกช่องทางการสื่อสาร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ว่าจะชั้นชุม คุ่มหลบมาก เพราะเป็นช่องทางแห่งทุกชีวิตรส (สังยุตตนิกาย สพายตนวรรค. 2539 : 16-17)

1.3 หลักการฟัง คือ ไม่ฟังโดยมีจิตลบหู่, ไม่ฟังโดยมีจิตคิดแบ่งตี, ไม่ฟังด้วยการค่อยช่องจับผิด, และไม่ฟังด้วยหมายใจในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจว่าเข้าใจ (พระธรรมปีฎก. 2538 : 647)

1.4 หลักการเชื่อ คือ คำสอนที่แสดงถึงหลักศรัทธา ควรยึดหลักการในกากามสุตร เป็นสำคัญ (พระพุทธมหากรรณ์. 2552 : 651) ”ได้แก่

อย่าใช้คําอ้อ	โดยการฟังตามกันมา
อย่าใช้คําอ้อ	โดยการถือสืบ ๆ กันมา
อย่างยึดถือ	โดยการเล่าสืบ
อย่าใช้คําอ้อ	โดยการอ้างตำรา

อย่ามีคตีอ	โดยตรง
อย่ามีคตีอ	โดยอนุมาน
อย่ามีคตีอ	โดยการคิดตรงตามแนวเหตุผล
อย่ามีคตีอ	เพราะเห็นกันได้กับทฤษฎีของตน
อย่ามีคตีอ	เพราะมองเห็นรูปถักรายณ์น่าเชื่อถือ
อย่ามีคตีอ	เพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

2. การคิดด้วยโยนิโสมนสิการ

พุทธธรรมที่สัมพันธ์กับการคิดที่ได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวาง คือ การคิดໄว้ในใจอย่างแยกชาย หรือที่เรียกทับศัพท์ภาษาบาลีว่า โยนิโสมนสิการ ซึ่งท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุทธ์ ปยุตโต. 2552 : 3-5) ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่เจ้าคุณ พระเทพเวฬ ได้อธิบายไว้ อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยสรุปย่อ ดังมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การคิดนี้ จะต้องเริ่มจากความเห็นถูกต้อง และคิดเป็นความเห็นที่ถูกต้องมี 2 ระดับคือ

1. ระดับแนวคิดทฤษฎีค่านิยมเห็นชอบตามคตองธรรม
2. ระดับมองไปตามเหตุปัจจัยโดยปราศจากอคติ

แหล่งที่มาของความเห็นที่ถูกต้อง มี 2 ทาง คือ

2.1 จากปัจจัยภายนอก (proto-โภสสะ) มาจากคนอื่น ได้แก่ พ่อ แม่ ครู อาจารย์ เพื่อน (กัลยาณมิตร) หนังสือ สื่อมวลชน

2.2 จากปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) โดยการทำในใจให้แยกชาย หรือการคิดถูกวิธี หรือคิดเป็น จากแหล่งที่มาของความเห็นที่ถูกต้อง 2 ทาง หากนี้คือกระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ดังนี้คือ

2.2.1 ทางกาย (ศีล) ได้แก่การประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตในเงื่อนไขพุดดี ทำดี เลี้ยงชีพดี ศีลแปลว่า หัว, หิน, เย็น, ปกติ, ข้อห้าม, ข้อเว้น, ปกปิด (เปลือกป้องกัน)

2.2.2 ทางใจ (สมารท) ได้แก่คุณธรรม คุณภาพชีวิต คุณภาพงาน และสุขภาพจิต ในเงื่อนไขของหนึ่นเพียร สถิตและตั้งใจมั่น

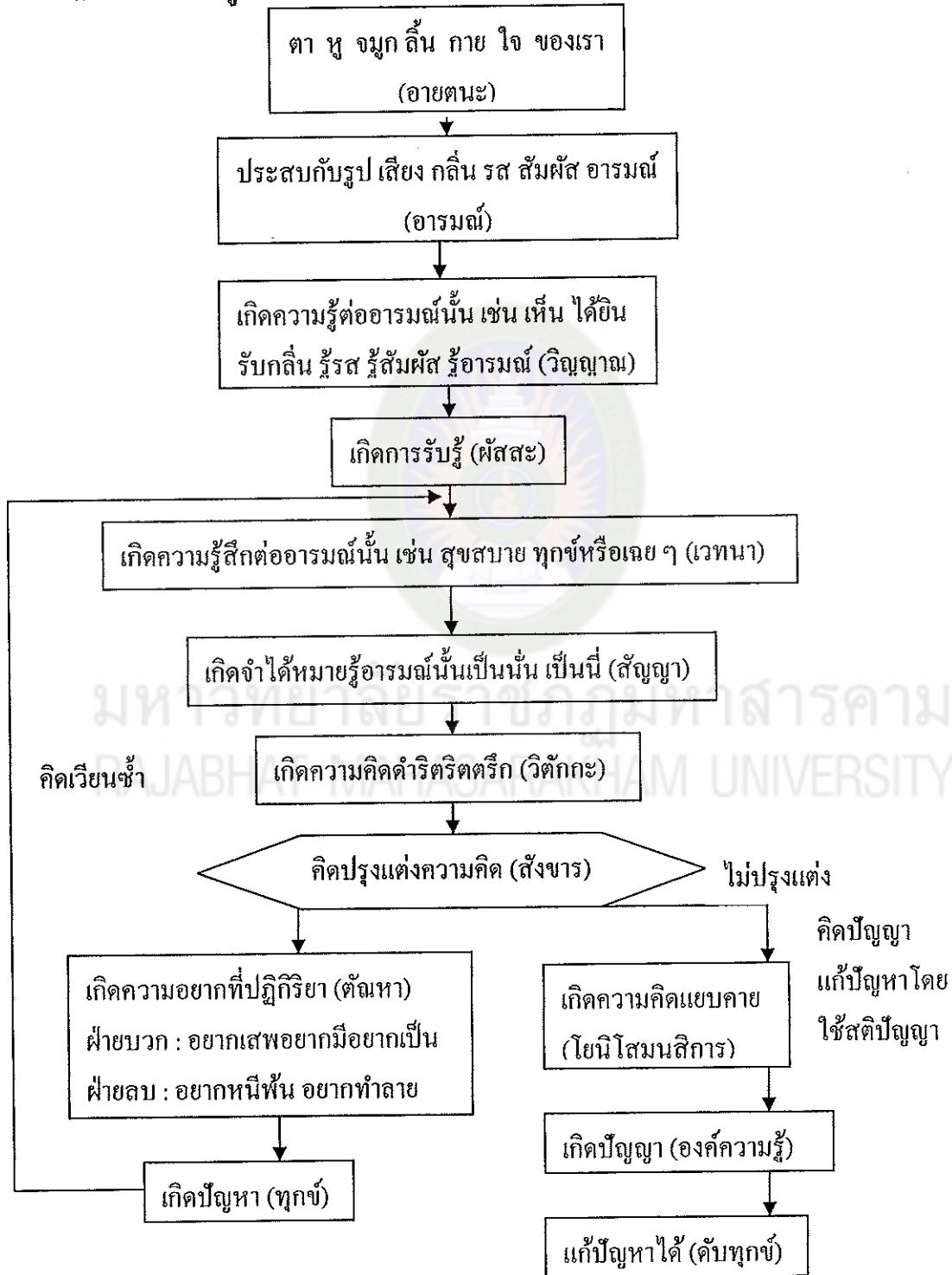
2.2.3 ทางปัญญา (ปัญญา) ได้แก่ความรู้ความเข้าใจตามความจริง และตามเหตุปัจจัยในแนวเหตุและผล รู้เท่าทันโลกและชีวิตตลอดจนจิตผ่องใส ใจเป็นกานา มีสุขภาพปัญญาดี

2.1 กระบวนการรับรู้และการคิด

คุณคิดอย่างไร คุณเก็บเป็น เช่นนี้ ดังนี้ การคิดที่จะเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพ และวิถีชีวิตของคนและสังคม เช่นคุณคิดว่าคนนี้เป็นง่ายๆ คุณก็จะปฏิบัติอาการของคนนั้น ซึ่งเป็น

ข ไม่ไปหมด ไม่ว่าจะทำอะไร เรากับของเราที่ทำหายไป เราเก็บเรื่องของเข้าไว้ใช่่่ ไม่ใช่ กิจยาการก็ ไม่เป็นข ไม่ดังจะอธิบายตามแผนภาพที่ 6 ต่อไปนี้

กระบวนการรับรู้ และการคิด

แผนภาพที่ 6 กระบวนการรับรู้และการคิด

จากแผนภาพที่ 6 กระบวนการรู้และการคิด เราจะพบว่า กระบวนการรับรู้จะเริ่มจาก อายตันของเรามีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเรานี่เป็นประตุให้รูป เสียง กลิ่น รสสัมผัส อารมณ์ เช้ามาสู่ตัวเรา ทำให้ตัวเรารับรู้ต่ออารมณ์นั้นเป็นได้เห็น ได้ยิน รับกลิ่น รู้รส รู้สัมผัส และรู้อารมณ์ ก็เกิดการรับรู้ เกิดขึ้น (เช่น ตาเห็นภาพ รับรู้ว่าเห็นดอกไม้) จากนั้นตัวเราจะเกิดอารมณ์ขึ้นมาว่า สุข - ทุกข์ - เนย ๆ แล้วเกิดการจำได้หมายรู้ เมื่อจำได้ก็เกิดการคิดขึ้น (เช่น เกิดอารมณ์ ขอบเป็นสุข เมื่อเห็นดอกไม้ เกิดจำได้ว่าแบบนี้ชิ้นชอบ แล้วเกิดการคิดวิเคราะห์ว่าจะทำอะไรมีประโยชน์) ความคิดของเรามี 2 อย่างคือ คิดปูรุ่งแต่ง (คิดตามอารมณ์พาไป) กับคิดไม่ปูรุ่งแต่ง (มองตามความจริงของเรามี 2 อย่างคือ คิดปูรุ่งแต่ง ในทางตอบสนองตัวเอง ก็อ้างรู้สึกว่าตีก็จะเกิดตัวของยากได้ ก็รู้สึกว่า ไม่ตีก็เกิดตัวของยากหนี้ให้พ้น สุดท้ายก็เกิดทุกข์ใจขึ้นการคิดไม่ปูรุ่งแต่ง คิดตามความจริงคิดเพื่อแก้ปัญหาดับปัญหาโดยใช้สติปัญญา ใช้วิธีคิดแบบแยกชาย (โยนิโสมนสิการ) ก็จะเกิดปัญญาองค์ความรู้ ก็จะคิดแก้ปัญหาดับทุกข์ที่ตนเหตุ หรือตัวเราได้

2.2 ความหมายของโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย โยนิโส และมนสิการ โยนิโส มาจากโยนิ แปลว่า เหตุ ต้นเหตุ แหล่งเกิดปัญญา อุบัติ วิถีทาง มนสิการ แปลว่า การนำในใจ การคิดคำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา ดังนี้ โยนิโสมนสิการ แปลว่า การนึกในใจ โดยแยกชายการทำในใจให้แยกชาย มีความหมายในหลายแห่ง ดังนี้

2.2.1 คิดอย่างมีวิธีเข้าถึงความจริง (อุบัติมนสิการ) แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบัติ คิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธีที่จะเข้าถึงความจริง สองคลื่นกับแนวสักจะ ทำให้หยั่งรู้ สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

2.2.2 คิดถูกทางเป็นขั้นตอนลำดับ (ปัจมนสิการ) แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้มีขั้นตอน เป็นແղาเป็นแนว คิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล ไม่ยุ่งเหยิงสับสน

2.2.3 คิดหาต้นเหตุที่ต่อเนื่องมา (การคณมนสิการ) แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล คิดสืบค้นตามแนวสัมพันธ์สืบทอดกัน แห่งเหตุบูจจัยถึงต้นเหตุ หรือแหล่งที่มาที่ส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

2.2.4 คิดอย่างมีเป้าหมาย (อุปปากมนสิการ) แปลว่า คิดทำให้เกิดผล คิดอย่างมีเป้าหมาย คิดทำให้เกิดผลต่อจิตใจให้เข้มแข็ง คิดให้กำลังใจตนเอง โดยสรุปจากค่าวัลักษณ์การคิด 4 ลักษณะ ก็คือ คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล และคิดเร็วๆ กด

การคิดครั้งหนึ่ง ๆ อาจมีครบทั้ง 4 ลักษณะก็ได้ โดยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา หรือสัมมาทิฏฐิ คิดเป็นกุศล คิดสุจริตทำให้ใจสงบ คิดเป็นสาระประโยชน์ คิดดับทุกข์ แต่โดยไส มนสิการ (ตรงกันข้าม) จะเป็นปัจจัยให้เกิดอวิชชา (มิจฉาทิฏฐิ) คิดทำชั่ว ชี้ร้าย ดูหมิ่นผู้อื่น มอง คนอื่นในแเรราย หาความแวง ซึ่งกลัวเป็นโรคประสาท คิดแล้วเป็นทุกข์ศรัทธาที่ถูกต้อง เป็นอาหาร หล่อเลี้ยงการคิดอย่างแย่ๆ (โดยนิโสมนสิการ) และเอาความรู้ภายนอก (ประโยชน์ทาง) เป็น กัญยานมิตร ซึ่งอาศัยศรัทธาเป็นทางเดิน และบางครั้ง โดยนิโสมนสิการก็เป็นปัจจัย ส่งเสริมให้เกิด ศรัทธา ชวนให้ศึกษาอีกขั้น โดยนิโสมนสิการ เป็นอาหารหล่อเลี้ยงสติ ช่วยทำให้สติที่ยังไม่เกิดขึ้นให้ เกิดขึ้น ช่วยให้สติที่เกิดขึ้น แล้วเกิดต่อเนื่องไปอีก คนที่มีสติดีจะมีความคิดเป็นระเบียบ ถ้าตั้งหัว เป็นตัวคินก์หนักไปทางชอบใจไม่ชอบใจ ปรุงแต่งไปตามความชอบความชัง

2.3 วิธีคิดแบบโดยนิโสมนสิการ (การทำในใจให้แยกชาย)

วิธีคิดแบบโดยนิโสมนสิการ มี 2 แบบ คือ แบบมุ่งเน้นสกัด หรือกำจัดอวิชชา โดยตรง และแบบมุ่งสกัด บรรเทาตัวมา มีวิธีคิดที่พับ 10 แบบ ดังนี้

2.3.1 วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (สืบสวน)

วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้ รู้จักสภาวะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไขด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ สัมพันธ์ ส่งผลสืบทดสอบกันมาวิธีคิดแบบนี้อาจเรียกว่า วิธีคิดแบบอิทปัปจจยตา หรือคิดตาม หลักปฏิจจสมุปนากา ตัวอย่างการคิดแบบนี้มี

1) คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์

คือการที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้นพรั่งพร้อมกันว่า "เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ"

2) คิดแบบสอนสวน

คือคิดแบบตั้งคำถาม เช่นคิดว่า เมื่ออะไรเมื่อยุ่งหนอด อุปทานจึงมี อุปทานมีเมื่อจากมีอะไรเป็นปัจจัย เป็นต้น

2.3.2 วิธีแบบแยกแยะส่วนประกอบ (วิเคราะห์)

วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ (หรือคิดกระบวนการเนื้อหา) คือการคิดที่มุ่ง ให้มองและให้รู้จักสิ่งทั้งหมดตามสภาวะของมันเอง เช่น ใช้พิจารณาให้เห็นความไม่มีเก็บสาร หรือความไม่เป็นตัวตนที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ให้หายใจติดมั่นในสมมติบัญญัติเห็นสัตว์บุคคล เป็นเพียงการประชุมกันเข้า ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของขันธ์ 5 แบ่งเป็นนามกับรูปเท่านั้น เป็นต้น วิธีนี้จะช่วยทำให้เห็นความเป็นอนัตตา ทำให้เห็นการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปอยู่ตลอดเวลา ไม่เที่ยงแท้

ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน วิธีคิดแบบที่ 2 นี้ต้องใช้วิธีที่ 1 (สืบสานเหตุปัจจัย) และวิธีที่ 3 (สามัญลักษณ์) ประกอบการคิดด้วย ตัวอย่างการคิดแบบนี้ เช่น “เพราะคุณส่วนประกอบทั้งหลายเข้า จึงมีศักพ์ว่ารถชนได เมื่อขันร์ทั้งหลายมืออยู่ สมนติว่าสัตว์ จึงมีนันนั่น”

2.3.3 วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ (รู้เท่าทันธรรมชาติ)

วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ (หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติ) คือ มองอย่างรู้ เท่านั้น ความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้นๆ ตามธรรมชาติของมันเอง ในฐานะที่ มันเป็นสิ่งที่เกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆ ปูรุ่งแต่บื้น จะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยรู้เท่าทันตามกฎไตรลักษณ์ คือ อนิจัง (ไม่ยั่งยืน เกิดขึ้นตั้งอยู่ ดับไป) ทุกข์ (เกิดขัดแย้ง) อนัตตา (ไม่เป็นของใคร บังคับไม่ได้) สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามกฎนี้ เป็นของธรรมชาติวิธีคิดแบบนี้มี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 รู้เท่าทันและยอมรับความจริง คือวางแผนไว้ให้สำฤทธิ์ กับธรรมชาติ เป็นอิสระ ไม่ผูกมัดแม้ว่าจะพบสิ่งที่ไม่พอใจ มองตามความจริง ไม่เอาระไรทุกข์ด้วย ปัญหาเป็นของธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ 2 แก้ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัยคือปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย ให้สำฤทธิ์ กับความเป็นจริงของธรรมชาติ รู้เท่าทัน เป็นอิสระ ไม่ผูกมัด ศึกษาให้เข้าใจเหตุปัจจัย แล้วแก้ไข ทำการจัดการที่ตัวเหตุปัจจัยนั้น ซึ่งต้องใช้วิธีการคิดแบบที่ 4 (คิดแก้ปัญหา) marrow ช่วง ต่อไปต้องย่างในการปฏิบัติจริญวิปัสสนา ได้尼ยมการคิดเป็นชุด ซึ่งไม่ตรงกับลำดับที่กล่าวมา แต่ คือ ลำดับที่ 1 คิดแยกและวิเคราะห์องค์ประกอบ นามกับรูป ลำดับที่ 2 คิดสืบสานเหตุปัจจัย ตาม แนว ปฏิจจสมุปนาท ลำดับที่ 3 คิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติ คืออานามรูปมาพิจารณาในแนวไตรลักษณ์ (อนิจัง ทุกข์ อนัตตา)

2.3.4 วิธีคิดแบบอริยสังข์ (แก้ปัญหา)

วิธีคิดแบบอริยสังข์ (คิดแบบแก้ปัญหา) หรือวิธีแห่งความค้นทุกข์ ลักษณะการคิดแบบอริยสังข์ มี 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 คิดตามเหตุและผลเป็นการคิดสืบสานจากผลไปหาเหตุ แล้วแก้ไขที่ต้นเหตุ มี 2 คู่ คือ คู่ที่ 1 ทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นเหตุ และคู่ที่ 2 นิโรธเป็นผล บรรกเป็นเหตุ

ประการที่ 2 คิดที่ตรงจุดตรงเรื่อง บุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องทำต้อง ปฏิบัติเพื่อยกับชีวิต ใช้แก้ปัญหาไม่ฟุ่งซ่านออกไปในทางฝุ่งฟื้อ ไม่คิดเพื่อตอบสนองตัวเอง ตัวอย่างการปฏิบัติคิดแก้ปัญหาแบบอริยสังข์ ดังนี้

**ข้อที่ 1 ทุกคือสภาพปัญหา เราต้องกำหนดครุ่นทำความเข้าใจ
ปัญหา กำหนดขอบเขต ปัญหาว่า เป็นอะไร อยู่ที่ไหน เรียกว่า ทำปริญญาแล้ว**

**ข้อที่ 2 สมัย คือ เหตุเกิดแห่งทุกๆ หรือสาเหตุแห่งปัญหา
ได้แก่เหตุปัจจัยต่างๆ ที่เข้าสัมพันธ์ขัดแย้งส่งผลตีบตอกกันมากจนปรากฏเป็นสภาพบีบคั้น กดดัน
กับซึ่ง ติดขัด อีดอัด บกพร่อง ในรูปแบบต่างๆ แบลกๆ กันไป ต้องหาเหตุให้พบ แล้วทำหน้าที่
ต่อมันให้ถูกต้อง โดยกำจัดหรือละเลีย (ปาน)**

**ข้อที่ 3 นิโรต คือ ความดับทุกๆ ความพินทุกๆ ภาวะ ไว้ทุกๆ
ปราศจากปัญหา เป็นจุดหมายที่ต้องการ เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ประจักษ์แจ้ง (สังจิกริยา) ทำให้สำเร็จ
หรือบรรลุถึง ขึ้นนี้ต้องกำหนดจุดหมายที่ต้องการ คืออะไร การที่ปฏิบัติอยู่ดี หรือจะปฏิบัติเพื่อ
อะไร จะทำกันไปไหนดี จุดหมายนั้นเป็นไปได้หรือไม่ เป็นไปได้อย่างไร มีหลักการในการเข้าถึง
อย่างไร มีจุดหมายรอง หรือจุดหมายลดหลั่นแบ่งเป็นขั้นตอน ในระหว่างนั้นได้อย่างไรบ้าง**

**ข้อที่ 4 นรรค คือ ทางดับทุกๆ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกๆ
หรือวิธีการแก้ปัญหา รายละเอียดที่ต้องปฏิบัติ เพื่อกำจัดเหตุปัจจัยของปัญหาให้เข้าถึงจุดหมายที่
ต้องการ ซึ่งเราต้องมีหน้าที่ ปฏิบัติหรือลงมือทำ (ภารนา) ในขั้นความคิดนี้จะเป็นตัวกำหนดความ
วิธีการ แผนการและ รายการสิ่งที่จะต้องทำ ที่จะช่วยให้แก้ไขสาเหตุของปัญหาได้สำเร็จ โดย
สอดคล้อง กับจุดหมายที่ต้องการ จากนั้นเป็นการลงมือทำ**

2.3.5 วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (หลักการและความมุ่งหมาย)

วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย)

คือพิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรม กับ อรรถ หรือ หลักการ กับความมุ่งหมาย เพื่อให้
ได้ผลตามความมุ่งหมาย ไม่ถูกยกเว้นการกระทำที่เคลื่อนคลาด เลื่อนลอย หรืองมงายไว้ผล หรือเกิด
โภย ธรรม แปลว่า หลักการ หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติ หลักที่จะเอาไปใช้ปฏิบัติ หลัก
คำสอนที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องดีงาม อรรถ แปลว่า ความหมาย ความมุ่งหมาย
จุดหมาย ประโยชน์ที่ต้องการ สาระที่พึงประสงค์ในการทำการตามหลักการใดๆ ต้องเข้าใจ
ความหมาย และความมุ่งหมายของธรรมหรือ หลักการนั้นๆ ว่า ปฏิบัติหรือทำไปเพื่ออะไร ธรรม
หรือหลักการนั้นกำหนดความไว้เพื่ออะไร จะนำไปสู่ผลหรือที่หมายโดยบ้าง ทั้งจุดหมายสุดท้าย
ปลายทาง และเป้าหมายที่มาลงในระหว่างที่จะส่งทอดต่อไปยังธรรมหรือหลักการข้ออื่นๆ ความ
เข้าใจถูกต้องเรื่องหลักการและความมุ่งหมายนี้ จะนำไปสู่การปฏิบัติถูกต้องที่เรียกว่า ธรรมานุธรรม
ปฏิบัติ แปลง่ายๆ คือ ปฏิบัติธรรมถูกหลัก คือทำให้ข้อปฏิบัติยื่อยเข้ากันได้สอดคล้องกัน และ^๑
ส่งผลแก่หลักการใหญ่ๆ เป็นไปเพื่อจุดหมายที่ต้องการ "การบำเพ็ญอรรถ (ประโยชน์)" โดยคนที่

ไม่รู้จักรรถ (ประโยชน์ที่พึงหมาย) ไม่ช่วยนำสุขมาให้เลย คนเหล่าย้อมพาณิชยกรรม (ประโยชน์) เสีย เหนือนดังลิงเพ้าสวน" ในแง่ปرمัตถ์ นั้น ศีล สามัคคีและปัญญา ต่างก็มีจุดหมาย สุดท้ายก็เป็นพพานเหมือนกัน แต่ละอย่างมีขอบเขตของตนที่จะต้องไปต่อเชื่อมกับอย่างอื่น จึงจะบรรลุจุดหมายสุดท้ายได้ สำพังอย่างเดียวหาสำนึกรึผลลัพธ์ตลอดไป ขาดอย่างหนึ่งอย่างใดเสียที่เดียว ก็ไม่ได้ จึงมีหลักว่า ศีลเพื่อสามัคคี สามัคคีเพื่อปัญญา ปัญญาเพื่อวินมุตติ ถ้าปฏิบัตศีลขาดเป้าหมาย ก็จะกลับเป็นสีลพตปramaส (รักษาศีล โดยมีวัดกุประสงค์ผิด) ถ้าทำเพื่อสามัคคิโดยไม่คำนึงถึงอรรถ ก็อาจติดหลงอยู่ในฤทธิ์ปาฏิหาริย์ (ส่างเสริมให้เกิดคิริจนานวิชา) ถ้าเจริญปัญญาที่ไม่มุ่งไปสู่วินมุตติก็จะคาดไปจากการเดินสายกลาง

2.3.6 วิธีคิดแบบเห็นคุณ โทษและทางออก (ข้อดี ข้อเสียและทางออก)

วิธีคิดแบบเห็นคุณ ไทย และทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบถ้วน อีสส่า
ทะ อาทินะ และนิสสรณะ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความจริงอีกแบบหนึ่ง เน้นการยอมรับ
ความจริงตามสิ่งนั้น ๆ ทุกແ่ ทุกด้าน ทั้งด้านดี ด้านเสีย และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก
ก่อนจะแก้ปัญหาจะต้องเข้าใจปัญหาให้ชัดเจน และรู้ที่ไปได้ก่อน หรือก่อนจะจากสิ่งหนึ่งไป
หาอีกสิ่งหนึ่ง ต้องรู้จักหัวส่องฝ่ายดีพอ ว่าเป็นการกระทำที่รอบคอบสมควร และดีจริง
อีสส่าจะ แปลว่า ส่วนดี ส่วนอร่อย ส่วนหวานซึ่นเมีคุณค่า ข้อที่น่าพึงพอใจ อาทินะ หรือ อาทินพ
แปลว่า ส่วนเสีย ข้อเสีย ช่องเสีย ไทย ข้อมูลพร่อง นิสสรณะ แปลว่า ทางออก ทางรอด ภาวะหลุด
รอด ปลดล็อก หรือสลดดือกได้ ภาวะที่ปราศจากปัญหา มีความสมบูรณ์ในตัว ดึงมาจริง โดยไม่
ต้องขึ้นต่อข้อดี ข้อเสีย การคิดลักษณะมีลักษณะที่พึงขี้ คือ ให้มองทั้งด้านดี ด้านเสีย ไม่ใช่มองด้าน
ดีอย่างเดียว หรือมองด้านเสียอย่างเดียว เป็นการมองตามความเป็นจริง และ เมื่อจะแก้ปัญหา ให้
รู้คุณ ไทย แล้วมองเห็นทางออก มองเห็นชุดหมายที่จะ ไปนั้นคืออะไร อย่างไรดีกว่า และพื้นจาก
ข้อมูลพร่อง ไทยส่วนเสีย ให้อย่างไร ไม่ต้องขึ้นกับคุณ ไทย ข้อดี ข้อเสียแบบเก่าอีกต่อไปจริง
หรือไม่ ชุดหมายนั้นมีอยู่จริงหรือไม่ หรือเป็นไปได้อย่างไร ไม่ควรรีบผลิตตาม ละทิ้งสิ่งที่คิดว่า
เป็นปัญหา หรือผลิตตามปฏิบัติ เช่นเห็น ไทยของกาน แล้วไม่เวียนกลับ มากาการอีกในทางปฏิบัติ
ระดับชีวิตประจำวัน นักจะเป็นเพียงการเลือกร่วงสิ่งที่มี ไทยมาก คุณน้อย กับสิ่งที่มีคุณมาก
ไทยน้อย และเป็นทางออกแบบสัมพันธ์คือทางออกที่ดีที่สุดในกรณีนั้น ๆ ที่อย่าลืมซึ่ง ไทย
ข้อมูลพร่องจากสิ่งที่เลือกด้วย หรืออาจนำส่วนดีที่เราระนามาใช้ประโยชน์ และสามารถเลี่ยงสิ่งที่เป็น
ไทย หรือหากเราส่วนนั้นที่มี ข้อมูลพร่องมาก ให้จากสิ่งที่เราเลือกด้วย

2.3.7 วิธีคิดแบบรักษาค่าแท้ - คุณค่าเทียม (แท้ - เทียม)

วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ - คุณค่าเที่ยม หรือการพิจารณาถึงการใช้สอยหรือประโยชน์ไปก็ เป็นวิธีคิดแบบสักดีหรือบรรเทาตัวหนาเป็นขั้นฝึกหัดขั้นเกลากิเลสหรือตัดทางไม่ให้กิเลส

เข้ามารองรับจิตใจ แล้วซักกุญพุตติกรรมต่อ ๆ ไป วิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะ
เกี่ยวกับการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 และวัสดุอุปกรณ์อันวายความสะความต่าง ๆ ณ ปัจจุบันมีความ
ต้องการและเห็นว่าสิ่งนั้น ๆ จะตอบสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มีคุณค่าแก่เรา มี 2 ชนิด
คือ คุณค่าแท้ และคุณค่าเทียมคุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแต่ละสิ่ง
ความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือนำมาใช้แก่ปัญหาของตน เพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและ
ของผู้อื่น คุณค่าแท้ที่ต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องศักดิ์สิทธิ์ หรือวัสดุฯ เช่นอาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์
สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกาย ให้มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุข เกือบถูกต่อการบำเพ็ญกิจหน้าที่ เกือบถูกต่อความ
เจริญของงานของกุศลธรรม เช่น มีสติ เป็นต้น คุณค่าเทียม หรือ คุณค่าพอกเสริม หมายถึง คุณค่า
หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายเพื่อปรนเปรอการเสพเสวยทาน คุณค่านี้อาศัยตัวมาเป็นเครื่องศักดิ์สิทธิ์
หรือวัสดุฯ เรียกว่าเป็นคุณค่าสนองตัวมา ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความอร่อย เสริม
ความสนุกสนานเป็นเครื่องแสดงฐานะความโกหกหราม นุ่งเอาความสวยงามและความเด่น ซึ่งไม่
ค่อยเกือบถูกแก่ชีวิต บางที่เป็นขันตรายแก่ชีวิต ทำให้เกิดอกุศลธรรม เช่นความโลภ ความมัวเมะ
ความรินยา หนักไปทางเบียดเบียน

2.3.8 วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม (คิดเป็นนักกุศล)

วิธีคิดแบบอุบَاຍป්‍රාක්‍රියා හේතු රීඛ විද්‍යා සහ විද්‍යා විභාග විවෘත විභාග විභාග විභාග විභාග
คุณธรรม หรือวิธีคิดแบบกุศลภารණ เป็นวิธีคิดในแนวสะกดกัน หรือบรรเทาและขัดกัดตัวเอง
หลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบนี้ คือสิ่งที่ได้ประสบหรือได้รับรู้อย่างเดียว กัน แต่บุคคลผู้ประสบ
หรือรับรู้ต่างกัน อาจมองเห็นและคิดนึกปูรุ่งแต่งไปคนละอย่าง ดูดแต่โครงสร้างของจิตใจ หรือ
แนวทางความเชยชินต่าง ๆ หรือสุดแต่การทำใจในขณะนั้น ๆ ของอย่างเดียว กัน หรืออาการกริยา
เดียว กัน คนหนึ่งมองเห็นแล้วคิดปูรุ่งแต่งไปในทางเดียว เป็นประโยชน์ เป็นกุศล แต่อีกคนหนึ่งเห็น
แล้วคิดปูรุ่งแต่งไปในทางไม่ดีไม่งาม เป็นโทหน เป็นอุบัติ แม้แต่บุคคลคนเดียว กัน แต่ต่างขณะต่าง
เวลา ก็อาจคิดเห็นปูรุ่งแต่งต่างกันไปครึ่งละอย่าง คราวหนึ่งร้าย คราวหนึ่งดี การทำใจที่ช่วยตั้งต้น
และซักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงาม และเป็นประโยชน์ เรียกว่าเป็น วิธีคิดแบบอุบَاຍป්‍රාක්‍රියා
คุณธรรม ตัวอย่างเช่น การคิดถึงความตายแล้วคิดไม่ถูกวิธี ก็จะเกิดอกุศลธรรมขึ้นเกิดสลดหดหู่
เคร้าให้ช้ำแห้งใจ หวั่นไหวหวาดกลัว เสียใจ และอาจดีใจเมื่อเป็นความตายของคนที่เกลียดชัง แต่ถ้า
คิดให้ถูกวิธี จะเกิดกุศลธรรม เกิดความรู้สึกตื่นตัว เร้าใจ ไม่ประมาท เร่งรวนขยายปัญญาหน้าที่นำ
สิ่งดีงามเป็นประโยชน์ ประพฤติปัญญาดีธรรม รู้เท่าทันความจริงเป็นคติธรรมดของสังฆาร

2.3.9 วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน (สติตามทันธรรม)

วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบันหรือมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ เป็น
การมองอีกต้านหนึ่งของการคิดแบบอื่น จะว่าแทรกหรือกลุ่มวิธีคิดแบบก่อนที่กล่าวมาแล้วก็ได้

วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบันนี้มีเนื้อหาร่วมอยู่ในสติปัฏฐาน 4 หรืออริยมรรค ข้อ สัมมาสติ วิธีคิดที่ไม่เป็นอยู่ในปัจจุบันคือความคิดที่เกาดีกับยุคดี และเลื่อนลอยไปในอนาคต เป็นการคิดด้วยอำนาจตัณหา ตกอยู่ในอำนาจอารมณ์ ใหyah อาศัยอารมณ์ถึงสิ่งที่ล่วงมาแล้ว เพื่อผู้นั้น ปรุงแต่งซึ่งไม่มีฐานแห่งความจริงในปัจจุบัน ไม่พอยิ่งสภาพที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ต้องการจะหนีไป จากปัจจุบัน วิธีคิดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการคิดในแนวทางของความรู้คิดด้วยอำนาจปัญญา ไม่ว่า จะเป็นเรื่องที่เป็นไปอยู่ในขณะนี้ หรือเป็นเรื่องล่วงไปแล้ว หรือเป็นเรื่องของการภายน้ำ ก็จัดเข้า ในการเป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งนั้น เช่นสั่งสอนบทเรียนจากอดีต ความไม่ประมาท ระมัดระวังป้องกันภัยในอนาคต ข้อสังเกต คำว่าปัจจุบันในทางธรรมหมายถึงมีสติตามทันสิ่งที่รับรู้เที่ยวก็องหรือต้องทำอยู่ในเวลาหนึ่น แต่ละขณะทุก ๆ ขณะจิต ไม่หลุดลอยไปจากขณะปัจจุบัน อาจเป็นเรื่องอดีต ปัจจุบัน อนาคต ก็ได้

2.3.10 วิธีคิดแบบวิภัชช华 (คิดและพูดแยกแบบทุกคน)

วิภัชช华 ไม่ใช่วิธีคิดโดยตรง แต่เป็นวิธีพูดหรือการแสดงผลจากการแห่งคำสอนแบบหนึ่ง การคิดกับการพูดเป็นกรรมไกลัชิกกันที่สุด ก่อนจะพูดก็ต้องคิดก่อน บางทีเรียกว่า วิภัชช华 แปลว่า แยกยะ แบ่งออก จำแนก หรือแยกแจง หรือวิเคราะห์ วาทแปลว่า การกล่าว การพูด การแสดงคำสอน ดังนั้น วิภัชช华 จึงแปลว่า การพูดแยกยะ พูดจำแนก หรือพูดแจง หรือแสดงคำสอนแบบวิเคราะห์ ลักษณะการคิดและพูดแบบนี้คือ การมองและแสดงความจริง โดยแยกยะออกให้เห็นแต่ละยะ แต่ละค้าน ครบถ้วนแบบทุกค้าน ไม่ใช่จับเอาแต่หนึ่ง แต่เดียว หรือ บางแห่งนิยามวินิจฉัยตีคุณลงไปอย่างนั้นทั้งหมด หรือประเมินคุณค่าความดีงาม เป็นต้น โดยถือเอา ส่วนเดียวหรือบางส่วนเท่านั้น แล้วตัดสินพร陀ลงไป วาทะที่ทรงขึ้นกับวิภัชช华 เรียกว่า เอกัง สาวาท แปลว่า พูดแต่เดียว คือจับได้เพียงแต่หนึ่ง ค้านหนึ่ง หรือส่วนหนึ่งกับนิยมตีคุณลงไปอย่างเดียวทั้งหมด หรือพูดตามตัวอย่างเดียว วิธีการจำแนกในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

จำแนกโดยแบ่งค้านของความจริง มี 2 อย่าง ดังนี้

- 1) จำแนกตามแบ่งค้านต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงของสิ่งนั้น คือมองความจริงให้ตรงตามที่เป็นอยู่ในแห่งนั้นค้านนั้น ไม่ใช่จับความจริงแบ่งหนึ่งค้านหนึ่ง หรือแบ่งอื่น ค้านอื่น แล้วมาตีคุณเป็นอย่างนั้น เป็นหมวด เช่นถ้าจะประเมินคุณค่า ก็ตอกลังหรือกำหนดลงว่าจะเอามาใดบ้าง แล้วพิจารณาที่จะแบ่งประมาณตามอัตราส่วน

2) จำแนกโดยมอง หรือแสดงความจริงของสิ่งนั้น ๆ ให้ครบถ้วนแบบทุก

ค้าน ไม่มองส่วนเดียวหรือแบ่งเดียวได้หรือไม่คือย่างไร

จำแนกโดยตัวนับประกอบ คือวิเคราะห์แยกยะออกไปให้รู้เท่าทันภาวะที่สิ่งนั้น ๆ เกิดจากองค์ประกอบอย่าง ๆ ต่าง ๆ มาประชุมกันเข้าไว้ติดตันอยู่ภายนอก หรือถูกคลวงโดย

ภาพรวมของสิ่งนั้น ๆ

จำแนกโดยลำดับขณะ คือวิเคราะห์แยกแยะประกอบการณ์ตามลำดับความสืบทดสอบแห่งเหตุปัจจัย ซอยออกไปเป็น แต่ละขณะ ๆ ให้มองเห็นตัวเหตุ ปัจจัยที่แท้จริง ไม่ถูกคลุมให้จัดเหตุปัจจัยสับสน การคิดแบบนี้เป็นศักดิ์หนึ่งของการคิดจำแนก โดยส่วนประกอบและการคิดจำแนกตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย เช่น ใจขึ้นปลื้มน้า และม่าเจ้าทรพย์ตาย เพราะความโลภ แท้จริงแล้วปลื้นทรพย์ เพราะความโลภ แต่ผ่านมาจากเหตุโภส ไม่ใช่จากความโลภ

จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย คือสืบสานสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์สืบทดสอบกันมากของสิ่งหรือประกอบการณ์ต่าง ๆ ทำให้มองเห็นความจริงที่สิ่งทั้งหลายไม่ได้ตั้งอยู่โดย ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นโดย ๆ ไม่ได้ดำรงอยู่เป็นอิสระจากสิ่งอื่น ๆ และไม่ได้ดำรงอยู่โดยตัวของมันเอง แต่เกิดขึ้นด้วยอาศัยเหตุปัจจัย จะดับไป และสามารถดับได้ด้วยการดับที่เหตุปัจจัย

จำแนกโดยเงื่อนไข คือมองหรือแสดงความจริง โดยพิจารณาเงื่อนไขประกอบด้วย เช่นบุคคลนี้ควรครบหรือไม่ ก็ต้องตอบว่า ก็คงแล้ว ทำให้เกิดอุคุลธรรม ทำให้กุศลธรรมเดื่อง ก็ไม่ควรครบ แต่ถ้าครบแล้ว อุคุลธรรมเดื่อง กุศลธรรมเจริญ ก็ควรครบ

จำแนกโดยทางเลือกหรือความเป็นไปได้อ้างอื่น ในการปฏิบัติเพื่อบรรลุผลสำเร็จ หรือเข้าถึงเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ เราต้องพิจารณาให้เข้าใจถึงการเกิดขึ้นความเป็นไปของสิ่ง สภาพ หรือประกอบการณ์ เพื่อไม่ให้ตัดต้นวิเียนอยู่อย่างทางออกไม่ได้ให้พึงทราบหนักกว่า

- 1) หนทาง วิธีการ หรือความเป็นไปได้ มีได้หลายอย่าง
- 2) ในบรรดาหนทาง วิธีการ หรือความเป็นไปได้หลายอย่างนั้น บางอย่างอาจดีกว่า ได้ผลกว่า หรือตรงแท้กว่า ได้ผลกว่า หรือตรงแท้กว่าอย่างอื่น

- 3) ในบรรดาทางเลือกหลายอย่างนั้น บางอย่างหรืออย่างหนึ่งอาจเหมาะสม หรือได้ผลดี สำหรับตนหรือสำหรับกรณีนั้นมากกว่าอย่างอื่น
- 4) ทางเลือกหรือความเป็นไปได้ อาจมีเพียงอย่างเดียวหรือหลายอย่าง แต่เป็นอย่างอื่น คือไม่ใช่ทางเลือกหรือความเป็นไปได้อย่างที่ตนกำลังปฏิบัติ หรือกำลังเข้าอยู่ในขณะนั้น

วิถีชีวิตรูปแบบบัญชาติ ในการตอบปัญหาอย่างหนึ่ง มักพบบ่อยในรูปของการตอบปัญหา มี 4 อย่าง คือ

- 1) การตอบແเปลี่ยว (เอกัังสพยากรณ์) คือ ตอบอย่างเดียวเด็ดขาด เช่น จักมุไม่เที่ยงໃใช่ไหม? ตอบเลยว่าใช่

- 2) การแยกแยกตอบ (วิภัชชพยากรณ์) เช่น ถามว่าสิ่งที่ไม่เที่ยง ได้แก่จักษุ ใช่ไหม พึงแยกแยกตอบว่า ไม่เพียงเฉพาะจักษุเท่านั้น แม้โสตะณาณะ เป็นต้น ก็ไม่เที่ยง
- 3) การตอบโดยข้อมูล (ปฏิปุจจพยากรณ์) เช่นจักษุกันใด โสตะกีลัน นั้น โสตะฉันได้จักษุกันนั้น ใช่ไหม?
- 4) การยังหรือหยุด พับปัญหาเสียไม่ตอบ (ฐานะ) เช่น ข่าวกับสรีระ กือ สิ่งเดียว ใช่ไหม? พึงยันยึดเสียไม่ตอบ มักเป็นพวกปัญหา ค่ำตามเหลวไหล ไร้สาระ

3. พุทธวิธีการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหานั้นๆ แบ่งเป็น 2 ส่วน กือ ว่าโดยหลักการ และว่าโดยแต่เนื้อค้ำ สอน ซึ่งมีอธิบาย ดังนี้ (พระพรหมคุณกรณ์, ป.อ.ป.ยุตโต. 2552)

3.1 ว่าโดยหลักการ มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ กือ แก้ปัญหาที่เหตุปัจจัย เป็นการแก้ปัญหางบองนุழຍ์โดยมีมือของนุழຍ์เอง กือ แก้ตรงตัวเหตุปัจจัย และให้แก่ไขด้วยการลงมือทำ ด้วยความเพียรพยายามยานตามเหตุผล

3.2 ว่าโดยแต่เนื้อค้ำ สอน กือ เมื่อหากำஸอนหนึ่นด้านแก้ปัญหาทางจิตใจมากกว่า ปัญหาทางสังคม

โดย 2 ประการข้างต้นนี้ สรุปเกี่ยวกับวิธีแห่งอริยสัจ 4 กล่าวกือ เป็นวิธีการแห่งปัญญา เพื่อแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตของตนและของคนทุกคนด้วยปัญญาของนุழຍ์เอง โดยยึดหลักความเป็นจริง

4. พุทธธรรมกับทักษะชีวิต

ทักษะชีวิต หมายถึง คุณลักษณะ หรือความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยา เป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะในการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะค้านความคิดเห็น สร้างสรรค์ ทักษะในการประมาณตน และการควบคุมสถานการณ์ ทักษะในการสื่อสาร ต่อรอง ปฏิเสธ และโน้มนำวิจิตใจ ทักษะในการปรับตัว เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553 : 95)

ทักษะชีวิต จึงนับเป็น ความสามารถพื้นฐานที่บุคคลจำเป็นต้องมี เพื่อใช้ในการเลือกทางดำเนินชีวิตในสังคม ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งคุณครูสอนใจ ปราบพลด (ครุต้นแบบปี 2542) ได้ยกคำจำกัดความขององค์กรอนามัยโลก มาอธิบาย ดังนี้ (สมใจ ปราบพลด. 2548 : 26) ทักษะชีวิต หมายถึง พฤติกรรมการเรียนรู้ 3 ด้าน กือ ..

ด้านที่ 1 พุทธิพิสัย ประกอบด้วย ทักษะด้านความคิด วิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูล นำสาร ปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) คือ ความสามารถในการคิดออกนำไปอย่างกว้างขวางโดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ

ด้านที่ 2 จิตพิสัย ประกอบด้วย ทักษะด้านความตระหนักรู้ในตน (Self-awareness) คือ ความสามารถในการค้นหาและเข้าใจในจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เช่น เรื่อง ธรรมชาติของความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ว่าจะในแง่ความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว สุขภาพ หรือท้องถิ่น ทักษะด้านความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) คือ ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึก และเห็นอกเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา ไม่ว่าในด้านเพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ฯลฯ ทักษะด้านความภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) คือ ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ทักษะ ด้านความมั่นใจ รู้จักให้รู้จักรับ คืนพันและภูมิใจในความสามารถต่าง ๆ เช่น สังคม คุณศรี กีฬา และศิลป์ ของตนเอง โดยมิได้สนใจอยู่กับรูปร่างหน้าตา เสน่ห์ หรือความสามารถทางเพศ หรือการเรียนเก่ง เก่านั้น ทักษะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Social-Responsibility) คือ ความรู้สึกว่าตน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ด้านที่ 3 ทักษะพิสัย ประกอบด้วย ทักษะด้านการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (Interpersonal Relationship and Communication Skill) คือ ความสามารถในการใช้คำพูด และภาษาท่าทางเพื่อการสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก นึกคิดของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแสดงความต้องการ ความชื่นชม การปฏิเสธ การสร้าง สัมพันธภาพ ทักษะการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา (Decision Making and Problem Solving) คือ ความสามารถในการรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา การหาทางเลือก วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก การประเมินทางเลือก นำไปสู่การตัดสินใจเลือกทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม สามารถ แก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และความเครียด คือ ความสามารถในการ ประเมินอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน นำไปสู่การเลือกใช้วิธีการจัดการ กับอารมณ์ที่เกิดขึ้น ได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการระบุสาเหตุของความเครียดของตน รีบဉูรีชีวิตรความคุ้มครองความเครียด รีวิช่องคลาย สามารถหลีกเลี่ยงสาเหตุและเบี่ยงเบน พฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

ทักษะชีวิต ในความหมายของ เรือง โรณน สุขวิริยะ (2553 : 19) หมายถึง กำลังในการ เติบโต ความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง สามารถพึงพาตนเองได้ และทำสิ่งต่าง ๆ ให้ เป็นจริงขึ้นมาได้ด้วยตนเอง รวมถึงการมีคุณสมบัติความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ สามารถใช้ชีวิต

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีชีวิตริwa ไม่ว่าบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของทักษะชีวิต จึงได้แก่ ความคิด จิตใจ การกระทำ

ทักษะชีวิตด้านความคิด

คือ การรู้จักใช้เหตุ และผล โดยรู้สึกเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น ผลย่อمنมาจากเหตุ เมื่อพยายามให้ผลของการกระทำการใดๆ เป็นที่พึงประสงค์แก่ทั้งของตนเองและส่วนรวม ก็ควรคิดอย่างให้ผลของการกระทำการใดๆ เป็นที่พึงประสงค์แก่ทั้งของตนเองและส่วนรวม ก็ควรคิดกระทำเหตุ..ที่จะทำให้เกิดผลที่ดี เพื่อจุดประสงค์ในการพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้า สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมของมนุษย์

ทักษะชีวิตด้านจิตใจ

คือ การฝึกฝนควบคุมความนิสัยให้อยู่ในสภาพที่มั่นคง ไสสะ atroc ในความต้องการ ประกอบด้วยคุณธรรมต่างๆ เช่น ความรัก ความเมตตา กรุณา ความเป็นมิตร ความมีน้ำใจ ความมีสัมมาคาระ ความรู้จักยอมรับ และเห็นความสำคัญของผู้อื่น ความอดทน ความเพียร พยายาม ความซื่อสัตย์สุจริต

ทักษะชีวิตด้านการกระทำ

คือ การฝึกฝนตนเองให้มีทักษะด้านวินัยให้ตนเอง เพื่อควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม ไม่เบิกเบี้ยน ไม่สร้างความรำคาญ ไม่สร้างความเดือดร้อน ไม่สร้างความลำบากให้แก่ตนเอง และสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความสุจริตทางกายและวาจา

แนวความคิดดังกล่าวข้างต้น สถาบันศึกษาฯ ศิริพรวรรณ สายหงษ์ (2553 : 12) ที่อธิบายความหมายของทักษะชีวิต ไว้ว่า คำว่า ทักษะ (Skill) หมายถึง ความชัดเจน และความชำนาญ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้น ได้จากการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการอาชีพ การกีฬา การทำงานร่วมกับผู้อื่น การอ่าน การสอน การจัดการ ทักษะทางคณิตศาสตร์ ทักษะทางภาษา ทักษะทางการใช้เทคโนโลยีฯลฯ ซึ่งเป็นทักษะภายนอกที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน จากการกระทำ หรือทางการปฏิบัติ ซึ่งทักษะดังกล่าว นั้นเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่จะทำให้ผู้มีทักษะ ทำการปฏิบัติ ซึ่งทักษะดังกล่าว นั้นเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่จะทำให้ผู้มีทักษะ เหล่านั้น มีชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมໄได้ โดยมีโอกาสที่ดีกว่าผู้ไม่มีทักษะดังกล่าว ซึ่งทักษะประเภทนี้เรียกว่า Livelhood skill หรือ Skill for living

ดังนั้น ทักษะชีวิต หรือ Life skill จึงหมายถึง คุณลักษณะ หรือความสามารถเชิงสังคม จิตวิทยา (Phychosocial Competency) ที่เป็นทักษะภายนอกที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการคุ้มครองสุขภาพ เอดส์ ยาเสพติด ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม คุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข หรือจะกล่าวง่ายๆ

ทักษะชีวิต ก็คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน เพื่อให้อู่รอด ปลอดภัย และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข พร้อมนี้จะต้องมีปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้าง ทักษะชีวิต โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ทักษะชีวิตทั่วไป คือ ความสามารถพื้นฐานที่ใช้เผชิญปัญหาปกติใน ชีวิตประจำวัน เช่น ความเครียด สุขภาพ การควบเพื่อน การปรับตัว ครอบครัวแต่ก็แยก การบริโภค อาหาร ฯลฯ

2) ทักษะชีวิตเฉพาะ คือ ความสามารถที่จำเป็นในการเผชิญปัญหา เนื่องจาก ยาเสพติด โรคเอเดส์ ไฟไหม้ น้ำท่วม การถูกกล่าวหะเมิดทางเพศฯลฯ ซึ่ง 2 ด้านนี้ มีองค์ประกอบดังนี้ คือ

2.1) ด้านสุขภาพอนามัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในการคุ้มครอง ให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม รู้วิธีป้องกันไม่ให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ และสามารถแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ที่จะนำไปสู่โรคภัยไข้เจ็บ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.2) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน รู้วิธี ป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากภัยอันตราย ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

2.3) ด้านทรัพยกรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ส่งเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในภัยค่าของทรัพยกรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มี จิตสำนึกในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยกรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รู้วิธีใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่า รู้วิธีป้องกันไม่ให้เกิดสภาพแวดล้อมเป็นพิษ และสามารถแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม เป็นพิษในชุมชน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.4) ด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ถูกต้อง และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในสังคมไทย รู้วิธีป้องกันไม่ให้ ตนเอง ครอบครัว ชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับนายมุข สามารถปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

จากการเรียนรู้เนื้อหาดังกล่าวในรูปแบบกิจกรรมที่ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยให้กลุ่มเป้าหมายได้ฝึก กิต ทำ จำ แก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะเป็นการพัฒนาทักษะชีวิต ได้อย่างสอดคล้อง และเหมาะสม

ในมิติทางพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมที่ควรนำมาประพฤติปฏิบูรณ์ ก็คือ หลัก

ไตรสิกขา ซึ่งหมายถึง ศึกษา 3 อ่าย อันได้แก่ ศีล สามัคชิ และ ปัญญา จุดประสงค์ของการนำหลักไตรสิกขามา 적용สานเข้ากับระบบการศึกษานี้ เป็นการเพิ่มเติมความสมบูรณ์ด้านวินัย คุณธรรมของผู้เรียน ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และยังช่วยพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้สงบ หนักแน่น เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น สูงขึ้น ตลอดจนเป็นการเตรียมพลังจิตใจไว้รับการเรียนรู้ทุกสภาพการณ์ และพัฒนาลักษณะนิสัยให้เป็นนักสร้างสรรค์ สร้างงาน สร้างชีวิต

หลักคุณธรรมอีกประการหนึ่งที่ควรฝึก ตามคำแนะนำของ มั่นตรา ธรรมบุศย์

ซึ่งได้เสนอให้นำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบูรณ์ในการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (มั่นตรา ธรรมบุศย์. 2546 : 48) ได้แก่ หลักของความกตัญญู 5 ประการ และหลักความเคราะห์ (ควรต่า) 6 ประการ ซึ่งประกอบด้วย

ความกตัญญูต่อบุคคล หมายถึง การรู้จักกตัญญูต่อพระมหากรุณาธิรัช พ่อแม่

ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณ

ความกตัญญูต่อสังฆของ หมายถึง การเห็นคุณค่าของอุปกรณ์ สิ่งของที่เราใช้

ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้น เช่น หนังสือ ตำราเรียน

ความกตัญญูต่อกลุ่มดี หมายถึง การรู้จักรักษาและสร้างสมความดีให้เหมือนเกลือ รักษาความดี

ความกตัญญูสถานที่ หมายถึง การเห็นคุณประโยชน์ของสถานที่ที่เราอาศัย ใช้ประโยชน์ เช่น บ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน

ความกตัญญูต่อประเทศชาติ หมายถึง การรู้จักตอบแทนหรือทดแทนสิ่งที่เราต้องอาศัยอยู่ เป็นแผ่นดินแม่ ด้วยการทำความดี และทำประโยชน์ต่อแผ่นดิน ไม่เป็นคนขายชาติ

ความเคราะห์ หมายถึง การแสดงออกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน แต่ไม่ใช่อ่อนแองี้ สามารถแสดงออกได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ พระพุทธเจ้าทรงแสดงความเคราะห์ไว้ในที่ 6 ซึ่งสามารถแสดงออกได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ พระพุทธเจ้าทรงแสดงความเคราะห์ไว้ในที่ 6 สถาน กือ เคารพในพระพุทธเจ้า เคารพในพระธรรม เคารพในพระสงฆ์ เคารพในสิกขา (คือ ศีล สามัคชิ และปัญญา) เคารพในความไม่ประมาท และเคารพในปฏิสันธิ (คือ การต้อนรับ) ไม่ว่าจะเป็นการต้อนรับด้วยสิ่งของ หรือต้อนรับด้วยธรรมะ

5. พุทธศาสนา กับเทคโนโลยี

มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับพุทธศาสนา กับเทคโนโลยี ว่าจะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด ซึ่งเรื่องนี้ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิจ แสดงความคิดเห็นว่า ศาสนา กับ ความสัมพันธ์กันในลักษณะใด ซึ่งเรื่องนี้ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิจ แสดงความคิดเห็นว่า ศาสนา กับ เทคโนโลยีไปด้วยกันได้ยาก เพราะมันมีความขัดแย้งกันอยู่แล้ว ๆ ศาสนาต้องการมุ่งไปสู่การพัฒนา ตัวเองของมนุษย์ ขณะที่เทคโนโลยีโลดโผนในหลายด้าน ไม่ว่าด้วยจุดประสงค์ 2 อย่าง คือ เพื่อการ สร้างความ และแรงผลักดันในเชิงพาณิชย์ ขณะนี้กำลังสำคัญในยุคที่เทคโนโลยีเป็นใหญ่ในสังคม คือ ศาสนาจะมีบทบาทช่วยให้สังคมกลับเข้าสู่สมดุลใหม่ได้อย่างไร พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้น การพัฒนาตนเอง พึ่งตนเอง ฝึกตนเอง เทคโนโลยีมีแนวโน้มไปอีกด้านหนึ่ง คือเอื้ออำนวยความ สะอาดในเชิงกายภาพ ซึ่งอาจทำให้เกิดติดอยู่กับวัตถุ ขาดวัตถุแล้วเป็นทุกทั้งหมด ขณะที่ศาสนา เน้นให้มนุษย์กลับไปหารากฐานของตัวเอง และพัฒนาจิตใจมากกว่าเรื่องกายภาพหรือการอำนวยความสะดวก (มูลนิธิธรรมรักษ์ 2545 : 24) ซึ่งหากพิจารณาจากข้อคิดเห็นดังกล่าว ก็เป็นเรื่องยากที่ ความสะอาด (มูลนิธิธรรมรักษ์ 2545 : 24) ซึ่งหากพิจารณาจากข้อคิดเห็นดังกล่าว ก็เป็นเรื่องยากที่ จะนำหลักพุทธธรรมมาใช้กับเทคโนโลยี แต่ถ้าพิจารณาจากคำอธิบายสำคัญของ สมรรถนะสำคัญ ของผู้รียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ สามารถเลือก และใช้ ของผู้รียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ สามารถเลือก และใช้ วัตถุ ได้อย่างเหมาะสม และมีคุณธรรม ก็อาจมองได้ว่า หากจะรู้จักเลือก และใช้วัตถุอย่าง เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม และมีคุณธรรม ก็อาจมองได้ว่า หากจะรู้จักเลือก และใช้วัตถุอย่าง ถูกต้องเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดนั้น การใช้ปัญญาในการคิดแยกแยะถูกผิดชัดเจน ตามหลัก กฎหมาย โดยการพิจารณาไว้ในใจอย่างแนบถาย คือ หลักของโภนิโสมนสิการ นั่นเอง

วิศวกรรมวิจัยเพื่อท่องถิน

วิธีวิทยาของงานวิจัยเพื่อห้องถีนมาจากการของค์ประกอบ 3 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) งานวิจัย
วิชาการ 2) งานพัฒนา และ 3) วิถีแบบชาวบ้าน
งานวิจัยวิชาการ คือ งานที่รักษาแก่นของขั้นตอนที่จำเป็นของวิธีการทางวิทยาศาสตร์
อาจมีการตัดออก/ลดทอน/ทัดแทน/แบรรูป เช่น นักวิจัยที่เป็นชาวบ้านจะไม่เตรียมฐานความรู้ด้วย
การบทวนวรรณกรรม (Review Literature) แต่จะใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management)
เช่นมาทัดแทน

เข้ามาทศogen
งานพัฒนา คือ การรักษาปีหมายที่จะนำความรู้ที่กันพูดไปกันคิดกิจกรรม เพื่อการ
ปรับปรุง/แก้ไขสภาพแวดล้อม ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีอย่างมีแผน/มีข้อมูล-ข้อเท็จจริงรองรับ
(Planned Change)

(Planned Change) วิจัยชาวบ้าน คือ นักวิจัยชาวบ้านที่มีวิธีคิดแตกต่างไปจากนักวิจัย/นักพัฒนา ดังนั้นทุกชั้นตอนจะต้องกำกับด้วยวิธีแบบชาวบ้าน เพื่อให้ความรู้ที่เกิดจากการวิจัยสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Applicable)

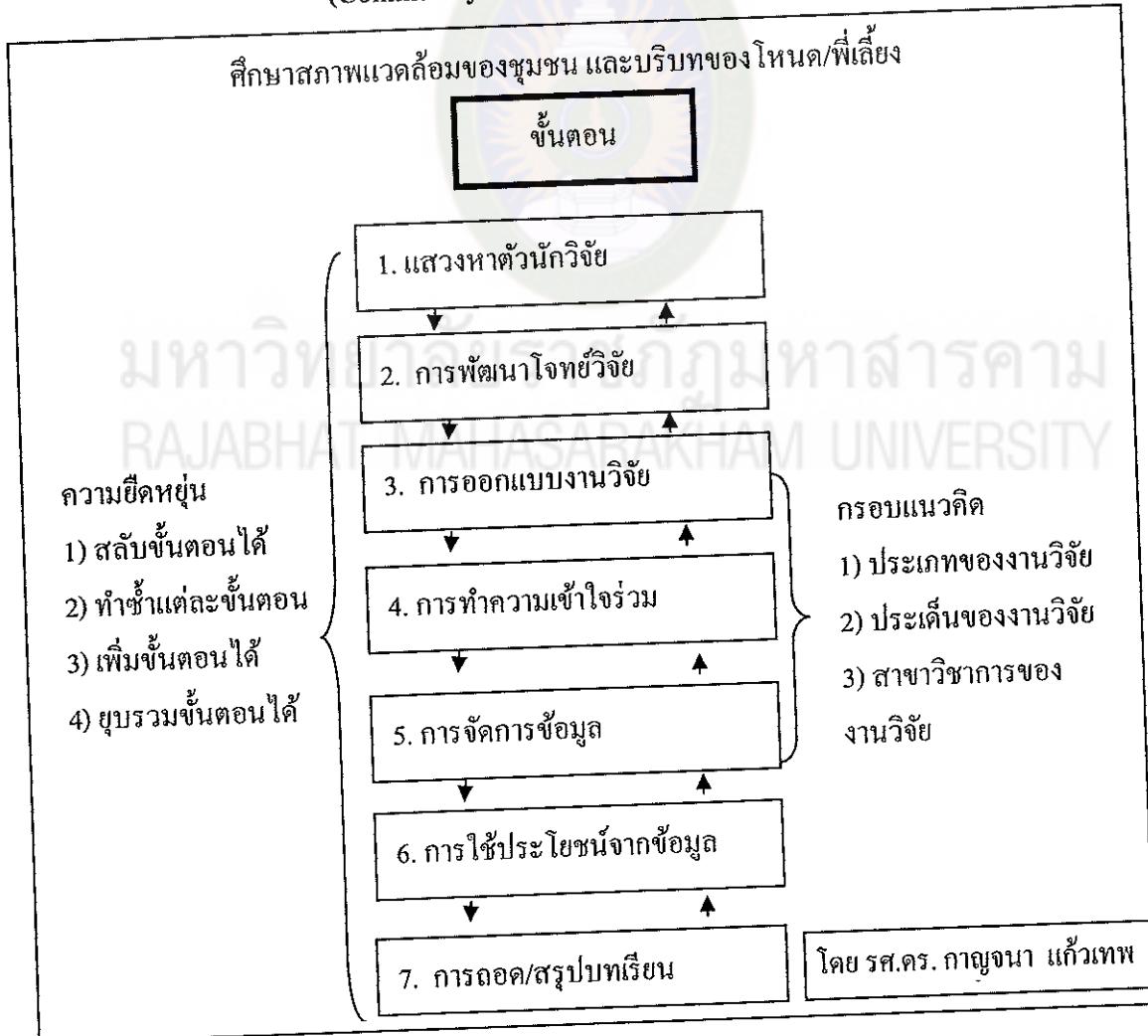
ขั้นตอนวิธีวิทยางานวิจัยโดยสรุปมี 7 ขั้น โดยขั้นตอนเหล่านี้จะเน้นไปที่คุณลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ต่างไปจากวิธีวิทยาของการวิจัยแบบวิชาการทั่วไป มีดังนี้

- 1) การสำรวจหาตัวนักวิจัย
- 2) การพัฒนาโจทย์วิจัย
- 3) การออกแบบงานวิจัย
- 4) การทำความเข้าใจร่วม
- 5) การจัดการข้อมูล
- 6) การใช้ประโยชน์จากข้อมูล
- 7) การถอด/สรุปบทเรียน

โดยขั้นตอนเหล่านี้สามารถปรับหรือมีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของประเด็น พื้นที่ หรือกระบวนการ แม่จันวิจัยเพื่อท้องถิ่นถูกจัดว่าเป็นงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) แต่ในวิธีวิทยาทั่ง 7 ขั้นตอนนั้นมีอยู่ 3 ขั้นตอนที่ยังสอดคล้องกับวิธีวิทยาของการวิจัยเชิงวิชาการทั่วไป คือขั้นตอนที่ 3 ถึง 5 ที่มีกรอบเชิงวิชาการที่ต้องคำนึงถึง คือ ประเภทของงานวิจัย ประเด็นของงานวิจัยและสาขาวิชาการของงานวิจัย (กาญจนा แก้วเทพ. 2552 : 29)

วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(Community-Based Research Methods)

แผนภาพที่ 7 แสดงวิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (กาญจนा แก้วเทพ. 2552 : 29)

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

1. ที่ตั้ง ขนาด

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 เกิดจากการประ化合 พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 และ พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ลงในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 กรกฎาคม 2553 ที่ผ่านมา

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ประกอบด้วย 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอภูมภาปี (ที่ตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา) อำเภอโนนสะอาด อำเภอหนองแสง อำเภอศรีราชา อำเภอวังสามหมอ และอำเภอประจำศิลปาคม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของจังหวัดอุดรธานี ที่ตั้งสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา อุดรธานี ห่างจาก จังหวัดอุดรธานี ประมาณ 43 กิโลเมตร รวมขนาดพื้นที่ 2,37.72 ตารางกิโลเมตร

2. อาณาเขต

ทิศเหนือ	จากอำเภอหนองหาน อำเภอไชยวาน อำเภอภูเก็ต จังหวัดอุดรธานี อำเภอวาริชภูมิ และอำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร
ทิศใต้	จากกับอำเภอท่าคันโง จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอกระนวน อำเภอเขาส่วน อำเภอดุรังษ์ จังหวัดอุดรธานี
ทิศตะวันออก	จากกับอำเภอคำม่วง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์
ทิศตะวันตก	จากกับอำเภอหนองวัวซอ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

3. สภาพภูมิศาสตร์

ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ราบลับบันผืนสูง ๆ ต่ำ ๆ ในพื้นที่เนินจะปูกลพืชไว้ ได้แก่ ข้อบ่อ มันสัมปะหลัง ถ้ำ ยางพารา ยูคาลิปตัส ฯลฯ พื้นที่ราบใช้ปลูกข้าว พื้นที่ราบลุ่มใหญ่รอบบริเวณ หนทางกันภูมภาปี เป็นพะปูกลข้าวหลัก ริมขอบหนทางเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำต่อคูลปีใช้เพาะปลูก ไม่ได้ บางปีรอบบริเวณหนทางกันภูมภาปี ทำให้ต้นข้าวตาย ลำหัวสาขางอกแม่น้ำป่าเป็นแหล่งปลูกข้าว รองลงไป พื้นที่ร้อยละ ประมาณ 80 ใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูก และประโยชน์ทางเกษตรกรรม อื่น ๆ เช่น เลี้ยงสัตว์ บ่อเลี้ยงปลา ฯลฯ หมูชนิดลอดแนว ลำน้ำป่า ทำการประมงน้ำจืด สภาพป่าพอหลงเหลือ ให้เห็นบ้างแต่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ถูกทำลายด้วยผู้มีอิทธิพล ภูมิปัญญาแห่งชาติฝ่ายตน บนภูพานคำ เทือกเขาภูพานนี้อยู่ในอำเภอหนองแสงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเทือกเขาในอำเภอวังสามหมอ

สภาพอากาศเป็นแบบมรสุม ถูกฝน พ่นพากชกราในเดือนกันยายน บางปีเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่ม ถูกหน้าอากาศหนาวเย็นและแห้ง หนาวยังไม่เดือนธันวาคม ถูกแด้งอากาศแล้งจัด ร้อนอบอ้าว ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำซึ่งเป็นปัญหาเรื่องที่ชินชาภัณฑ์อีกอย่างหนึ่ง

4. ข้อมูลสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีโรงเรียนในสังกัด ทั้งหมด จำนวน 202 โรง จำแนกตามขนาดเด็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนสถานศึกษาสังกัด สพป.อุด.2

ที่	อำเภอ	จำนวน/ขนาด			รวม
		เล็ก	กลาง	ใหญ่	
1	กุมภาปี	35	24	13	72
2	ศรีราชา	17	10	7	34
3	โนนสะอาด	11	11	10	32
4	วังสามหมอก	9	7	13	29
5	ประจักษ์ศิลปาคม	7	5	6	18
6	หนองแสง	8	5	4	17
รวม		87	62	53	202

ที่มา : (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล. สพป.อุด.2 : 2553)

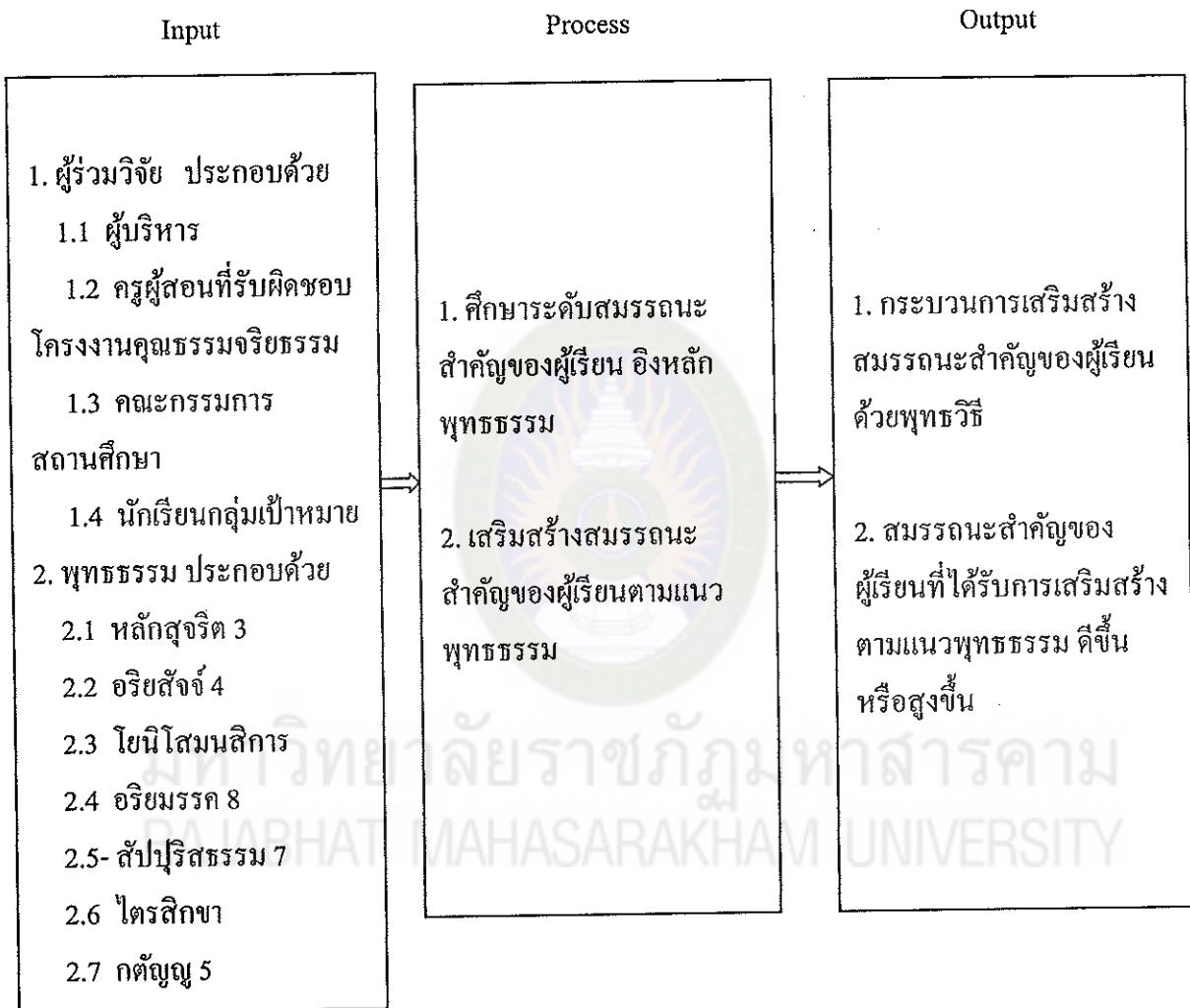
5. ข้อมูลด้านผู้เรียนมีรายละเอียด ดังแสดงในตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เศรษฐกิจด้านมนุษย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (ครุภัณฑ์ติดตามและประเมินผล ทปป.อค.2 : 2553)

ระดับ ชั้น	บุคลากร	ผู้เรียน รายชื่อกลุ่ม						รวมพื้นที่
		นักเรียน	ครึ่งแรก	รัชสมัย	บุณยศรอด	หน่องแสง	ประจำศึกษาคน	
นักเรียน	ห้องเรียน	นักเรียน	ห้องเรียน	นักเรียน	ห้องเรียน	นักเรียน	ห้องเรียน	ห้องเรียน
ประถมศึกษาปีที่ 1	1,201	81	661	39	775	38	532	34
ประถมศึกษาปีที่ 2	1,214	81	634	38	771	36	563	34
ประถมศึกษาปีที่ 3	1,246	79	652	38	815	36	622	35
ประถมศึกษาปีที่ 4	1,521	83	777	40	871	37	657	35
ประถมศึกษาปีที่ 5	1,461	81	761	41	955	40	773	35
ประถมศึกษาปีที่ 6	1,513	81	699	41	986	40	750	35
							406	19
							340	18
							359	16
							369	16
							358	32
							298	16
							309	16
							227	214
							3,605	214
							3,671	212
							7,276	426
							3,769	227
							3,816	225
							4,047	225

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาทางต้นทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 8 กรอบแนวคิดการวิจัย